

MADE IN
WEST-
VLAANDEREN

howest
De Hogeschool West-Vlaanderen
Lid van de Associatie Universiteit Gent

De wortels van extremisme

Een noodzakelijk onderzoek zonder einde

Studiegebied

Handelswetenschappen en
bedrijfskunde

Opleiding

Bachelor in de Journalistiek

Academiejaar

2014 – 2015

Promotor

De heer Karl Vandenberghe

Student

Dario Vandekerckhove

MADE IN
WEST-
VLAANDEREN

howest
De Hogeschool West-Vlaanderen
Lid van de Associatie Universiteit Gent

De wortels van extremisme

Een noodzakelijk onderzoek zonder einde

Studiegebied

Handelswetenschappen en
bedrijfskunde

Opleiding

Bachelor in de Journalistiek

Academiejaar

2014 – 2015

Promotor

De heer Karl Vandenberghe

Student

Dario Vandekerckhove

Abstract

Extremisme. Wat betekent dit woord eigenlijk? Is er één sluitende definitie van dit woord en wat is het onderscheid met radicalisme en terrorisme dan? En is extremisme dan per definitie slecht? Deze scriptie is een poging om de betekenis van extremisme te achterhalen; waarom is het er, hoe wordt het in gang gezet, kan men er iets tegen doen? Deze scriptie bevat vooral onderzoek met betrekking tot het radicaliseringsproces.

Een onderzoek naar extremisme is zeer moeilijk. Er zijn zodanig veel factoren die van belang kunnen zijn, dat het enorm veel werk is om ze allemaal aan bod te laten komen. Deze scriptie is om die reden eerder een kwalitatief onderzoek. De studie vat aan met een duidelijke omkadering van de begrippen radicalisme, polarisering, extremisme en terrorisme. Daarna volgt een onderzoek naar de eigenschappen van het radicaliseringsproces en de triggers die het in gang kunnen zetten.

Overigens kan onderzoek naar extremisme enorm ruim zijn. Uit vorige studies blijkt dat extremisme iets is van alle tijden en het kan overal en bij iedereen voorkomen, gegeven de juiste omstandigheden. Door middel van enkele cases moet blijken dat extremisme in alle vormen en maten kan voorkomen, maar de psychologie daarachter vertoont veel parallellen en gelijkenissen. Gemakkelijkheidshalve is de casestudy toegespitst op België.

De link tussen het thema extremisme en de media komt ook aan bod, aangezien de media de perceptie van extremisme kneedt bij de mensen. De media beschikt over veel macht op dat vlak, en die macht kan op een positieve of negatieve manier worden aangewend in het extremismevraagstuk. Daarmee wordt bedoeld dat de media extremisme deels in de hand kan werken of net de kop kan indrukken.

Het onderzoek toont bijgevolg aan dat het thema extremisme een zeer ingewikkeld vraagstuk is, waar nog lang niet alle antwoorden op gevonden zijn. In het licht van verder onderzoek is het dan ook van cruciaal belang dat met enkele zaken rekening moet worden gehouden. Namelijk dat het een studie is dat moet blijven gevoerd worden en dat het mogelijk is dat enkele vragen onbeantwoord zullen blijven. Dat betekent echter niet dat onderzoek zinloos is, maar het betekent dat het des te meer een motivatie is om steeds dichterbij de waarheid te komen. De titel van deze scriptie : *“De wortels van extremisme, een noodzakelijk onderzoek zonder einde”* is een verwijzing naar de noodzaak van het onderzoek.

Abstract

Extremism. What does this word mean exactly? Is there one comprehensive definition to describe this word? What exactly is the distinction between extremism, radicalism and terrorism? And is extremism evil by definition? This bachelor paper is an attempt to reveal the meaning of extremism; why is it there, what causes it and is it possible stop it? This thesis mostly talks about the mechanisms of the radicalisation process.

Doing research about extremism is extremely difficult. There is a huge amount of factors that can have some impact on the subject of extremism and so it is too much work to study them all. For that reason, this thesis is a qualitative research rather than a quantitative research. The study begins with a definition of the terms radicalism, polarization, extremism and terrorism. After that, a study about the properties of the radicalization process and the various factors that can trigger the process.

Moreover, a study about extremism can enfold multiple dimensions of the topic. Research says that extremism can occur anywhere and anyone can become extremist, given the right circumstances. Through different cases, it appears that extremism exists in multiple shapes and sizes but the psychology behind every case appears to show a lot of parallels and similarities. For the sake of convenience, this case study is focused on the situation in Belgium.

The link between the topic of extremism and the media is also one of the things that is being dealt with in this thesis, because our perception of extremism is partially defined by the messages the media broadcast into the world. In this respect, the media possess a lot of power since that power can be used in a positive or negative manner in relation to extremism. That means that the media can partially incite or repress extremism.

Consequently, this thesis shows that extremism is a very complex problem, where a lot of questions haven't been answered yet. In light of further investigation, it is crucial that some things need to be taken into account. Namely, that it is a study that needs to be done and that it is possible that some questions may very well never be completely answered. This does not mean that studies about extremism are pointless, but it does mean that it is a motivation for researchers to gradually approach the truth. The title of this thesis *"The roots of extremism, a necessary study without end"* refers to the necessity of further investigation.

Woord vooraf

Ik heb me vaak afgevraagd waar ik aan begon, toen ik het thema extremisme koos als onderwerp voor mijn scriptie. Niet dat ik er op tegen zag om er aan te werken, maar gewoonweg omdat het zodanig ingewikkeld is om er je hoofd rond te krijgen. Maar uiteindelijk begon ik er met goede moed aan. Het is zware kost om hier onderzoek naar te doen, maar het is razend interessant en fascinerend. Voor ik aan dit onderzoek begon, wist ik niet goed waar ik de focus op zou moeten leggen : een kwalitatief of kwantitatief onderzoek? Beide onderzoeken hebben voor-en nadelen, maar uiteindelijk koos ik voor een kwalitatief onderzoek. Een paar uur goed nadenken over de materie zorgde er wel voor dat ik steeds helderder begon te zien.

Het onderzoek dat ik gevoerd heb, is een verzameling van bestaande theorieën over wat de oorzaken van extremisme zijn, maar ik heb er ook wel een eigen draai aan gegeven. Zo combineerde ik zoveel mogelijk elementen, opdat ik tot een coherent geheel zou uitkomen. Het is dus eigenlijk een redelijk algemeen onderzoek, maar ik spits me ook toe op België als voorbeeld waar extremisme voorkomt. Ten slotte probeer ik ook nog enkele interessante discussies aan te wakkeren, door het thema extremisme te combineren met de media, want ik studeer per slot van rekening journalistiek en het is daarom cruciaal om de link te leggen tussen de centrale onderzoeksvraag en de rol die de media speelt in heel het verhaal.

Ik wil ook nog enkele mensen bedanken die ervoor gezorgd hebben dat ik deze scriptie tot een (hopelijk) goed einde heb kunnen brengen. Specifiek wijs ik naar twee van mijn docenten, Bregt Vermeulen en Karl Vandenberghe. Zij stonden steeds klaar wanneer ik hulp nodig had, wanneer ik het even niet meer zag zitten en wanneer ik een kritische evaluatie nodig had. Ook mijn vrienden, familie en Giselle Galeas wil ik bedanken voor hun steun en hulp. Bedankt ook aan Bart Meese, voor de mens te zijn die je bent.

Uiteraard bedank ik ook al de mensen die hun medewerking hebben verleend aan het maken van de reportage.

Inhoudsopgave

Inhoudelijke studie	1
1 Inleiding	2
2 Extremisme	4
2.1 Definitie	4
2.2 Soorten extremisme	5
3 Welke factoren kunnen een invloed hebben op radicalisering?	7
3.1 Het radicaliseringsproces	7
3.1.1 Een complex proces.....	7
3.1.2 Een rationeel proces?	8
3.1.3 Afhankelijk van...?.....	9
3.2 Demografische factoren	9
3.2.1 Opleiding	10
3.2.2 Religie	11
3.2.3 Armoede.....	13
3.2.4 Overige factoren.....	13
3.3 Sociaalpsychologische variabelen	14
3.3.1 Onrechtvaardigheid.....	14
3.3.2 Onzekerheid	16
3.3.3 Groepsdreiging	17
3.3.4 Bonus : de invloed van taal op de psyche	17
3.4 De rol van rekrutering in het radicaliseringsproces	18
3.4.1 Actieve rekrutering.....	18
3.4.2 Zelfrekrutering.....	19
3.4.3 Lone wolf terrorisme	19
4 Extremisme, een fenomeen van alle tijden?	21
4.1 De banaliteit van het extremisme	21
4.2 Politiek extremisme in België	22
4.3 Religieus extremisme in België.....	23
4.3.1 Inleiding	23
4.3.2 Aanslagen in België.....	24
4.4 Extremisme van dierenrechtenactivisten in België.....	25
4.5 Hoe reëel is de dreiging?	26

5	Interessante denkpistes	28
5.1	Tast de media de perceptie van extremisme aan?	28
5.2	De media kan extremisme de kop indrukken.....	29
6	Bibliografie	31
7	Bijlagen	37
7.1	Moghaddam's staircase of terrorism	37
7.2	Piramidale model van Mc Caulay en Moskalenko.....	38
7.3	Model van Colin Melis	39
	Persoonlijke verwerking	40
8	Situering van het onderwerp in de media	41
8.1	Radio.....	41
8.2	Print/online	43
8.3	Televisie	45
9	Formatanalyse	46
9.1	Koppen	46
9.2	Concept en missie.....	46
9.3	Beknopte historiek en evolutie	46
9.4	Doelpubliek.....	47
9.5	Opbouw	47
9.6	Sterkte-zwakteanalyse	49
9.7	Eigen werkwijze.....	50
10	Scenario	51
10.1	Script.....	51
10.2	Vragenlijst.....	54
11	Biografie gekozen gesprekspartners	59
11.1	Anja Hermans	59
11.2	Rudy Van Nespén	60
11.3	Eric Byl	61
11.4	Joost Bonte	62
11.5	Montasser AIDe'emeh.....	63
12	Planning en logboek	64
13	Conclusie	68
14	Persbericht	71
15	Journalistiek eindproduct	72

Inhoudelijke studie

1 Inleiding

“Opinies over feiten zijn dikwijls belangrijker dan de feiten zelf, want op opinies baseren mensen hun gedrag en geven zij vorm aan de wereld”

- Norman Angell

Extremisten maken de wereld kapot. Letterlijk dan, aangezien ze met geweld hun ideeën willen verspreiden en de maatschappij willen veranderen. Je vindt ze overal en zolang de mens al bestaat, zijn er extremisten geweest. De 21^e eeuw kenmerkt zich door een nooit geziene verspreiding van democratie in de wereld, waar technologische vooruitgang een beschaafde wereldbevolking zou moeten voortbrengen. Maar extremisme lijkt nog steeds aanwezig te zijn en in sommige delen van de “beschaafde” wereld, lijkt het wel in opmars te zijn.

Ik wil in deze scriptie onderzoeken waarom extremisme zo welig tiert in de wereld. Wat zet mensen aan om extremist te worden? Het is een paradoxale situatie want aan de ene kant is er de verlichte, vooruitstrevende democratische maatschappij en aan de andere kant zijn er mensen en groepen mensen die ervoor kiezen om die maatschappij op een gewelddadige manier proberen te veranderen. Wat zijn de belangrijkste factoren die extremisme in de hand werken? Er bestaan al heel wat studies op dat vlak, maar vele zijn tegenstrijdig of onvolledig. Met deze scriptie hoop ik een goed beeld te schetsen over extremisme en de oorzaken ervan.

Het woord extremisme wordt veel gelinkt aan religie en dan in het bijzonder de Islam. Maar extremisme kan ook andere vormen aannemen. Naast religieus extremisme, komt politiek extremisme bijvoorbeeld ook veel voor in de wereld. Ik onderzoek enkele soorten extremisme en probeer ook na te gaan hoe vaak extremisme voorkomt in de wereld en hoe het verspreid is.

Aangezien deze bachelorproef de laatste opdracht is in een journalistieke opleiding, heb ik het thema extremisme aan de journalistiek gelinkt. In de vorm van een paar interessante denkpijpen, probeer ik aan te tonen dat het onderzoek naar de oorzaken van extremisme relevant is voor een journalist.

Waarom heb ik precies dit onderwerp gekozen? Ik vind alles rond extremisme sowieso zeer interessant en fascinerend, maar ik had mij nog nooit echt verdiept in dat onderwerp. Ik heb regelmatig wel documentaires bekeken op National Geographic of Discovery Channel, maar het bleef bij oppervlakkige kennis. Bij het aanvatten van de opdracht, zag ik het als een kans om mij eindelijk te kunnen verdiepen in dit thema. Het onderwerp spreekt me aan omdat het verschillende paden bewandelt. Ik bedoel daarmee dat je moet lezen over geschiedenis, psychologie, politiek, godsdienst

want extremisme is in vele lagen van de maatschappij doorgesijpeld. Dat maakt het ook wel een moeilijk onderzoek, want je moet het bos door de bomen proberen te zien en dat is niet evident wanneer je voortdurend rekening moet houden met nieuwe factoren.

Het spreekt voor zich dat ik veel verschillende bronnen moet raadplegen om onderzoek te doen naar extremisme. Ik heb veel literatuur geraadpleegd en enkele mensen geïnterviewd die mij veel konden bijleren over het thema. Dat was niet altijd even gemakkelijk, aangezien je mensen moet zoeken die op één of andere manier iets te maken hebben met extremisme. Zij het onderzoekers, of extremisten zelf. Uiteindelijk ben ik er toch in geslaagd om de nodige bronnen te verzamelen om me te helpen bij het onderzoek. Ik hoop dat deze scriptie aantoont dat ik een degelijk onderzoek heb gevoerd naar extremisme.

2 Extremisme

2.1 Definitie

Wat is extremisme precies? Radicalisme, extremisme, terrorisme zijn drie woorden die ogenschijnlijk hetzelfde betekenen. Het is belangrijk om een onderscheid te maken tussen verschillende termen die vaak door elkaar gehaald worden. Er is dus nood aan nuancering.

Om te begrijpen wat extremisme is, moeten we eerst het woord radicalisme ontleden. Radicalisme betekent dat iemand streeft naar een andere orde en die persoon wil dus breken met de huidige orde. (Benyaich, 2015) In die optiek, lopen er heel wat radicalen rond in onze samenleving. Die radicale ideeën uiteten zich op verschillende manieren; ze kunnen politiek, economisch, religieus geïnspireerd zijn. Zo is de N-VA ook een radicale partij, aangezien zij een verandering willen aanbrengen aan de huidige orde; namelijk breken met België, de federale staat zoals we die vandaag kennen. Meestal willen radicalen, of een radicale partij hun ideeën overbrengen op een wettelijke manier. Dat gebeurt in de context van de democratische samenleving, zij zijn bereid om dialoog aan te gaan met andere partijen die hun standpunten niet delen. Radicalisme kan dus goed zijn, aangezien de maatschappij positief kan veranderen. We kunnen radicalisme dus als volgt definiëren :

Radicalism might (...) usefully be described [as] 1. The advocating of sweeping political change, based on a conviction that the status quo is unacceptable while at the same time a fundamentally different alternative appears to be available to the radical 2. The means advocated to bring about the systemtransforming radical solution for government and society [which] can be non-violent and democratic (through persuasion and reform) or violent and non-democratic (through coercion and revolution) (Schmid, 2013) (Hermans, 2015)

Polarisatie heeft ook veel te maken met radicalisme. Het wordt aangenomen dat deze twee termen elkaar aanvullen en elkaar versterken. Je kunt het ongeveer zo stellen : polarisatie kan radicalisme in de hand werken, maar tegelijkertijd kan radicalisme ook een sterkere polarisering veroorzaken. We kunnen polarisatie dus al volgt definiëren :

“Polarization results from the interaction of within-group identity and across-group alienation. While the group members show identification with each other in a polarized society, they feel socially or ideologically separated from the members of other groups...The level of conflict increases with the level of polarization..” (Esteban & Debray, 1994)

Extremisme borduurt verder op radicalisme, maar is – zoals het woord zelf zegt – extremer. Extremisten zijn in tegenstelling tot radicalen, niet bereid om water bij de wijn te doen. Zij zien naast dialoog, ook heil in het gebruik van geweld om hun idealen te bereiken. Dat betekent echter niet dat

alle extremisten ook daadwerkelijk geweld zullen gebruiken, maar ze zien er geen kwaad in. Je kan het eigenlijk als volgt stellen : alle extremisten zijn radicalen, maar lang niet alle radicalen zijn extremisten (Benyaich, 2015).

While radicals might be violent or not, might be democrats or not, extremists are never democrats. Their state of mind tolerates no diversity. They are also positively in favour of the use of force to obtain and maintain political power. Extremists generally tend to have inflexible 'closed minds' adhering to a simplified mono-causal interpretation of the world where you are either with them or against them, part of the problem or part of the solution. Radicals, on the other hand, have historically tended to be more open to rationality and pragmatic compromise, without abandoning their search for getting to the root of the problem. (Schmid, 2013) (Hermans, 2015)

Dan is er ook nog terrorisme. Dat kan beschouwd worden als het ultieme eindpunt van het radicaliseringsproces. De terrorist zal de ideeën van de extremist in de praktijk omzetten; volgens hem kan zijn doel alleen bereikt worden door zelf actief geweld te gebruiken tegen de huidige maatschappelijke orde. (Benyaich, 2015)

Terrorism is on the one hand a doctrine about the presumed effectiveness of a special form or tactic of fear generating coercive political violence and, on the other hand, a conspiratorial practice of calculated demonstrative, direct violent action without legal or moral restraints, targeting mainly civilians and noncombatants, performed for its propagandistic and psychological effects on various audiences and conflict parties. (Schmid, 2013) (Hermans, 2015)

2.2 Soorten extremisme

Radicalisme kan in alle vormen en gradaties voorkomen. Het is belangrijk om te weten dat het een amalgaam is van diverse en uiteenlopende factoren die radicalisering in de hand werken. (cf. infra).

Extremisme als gevolg van radicalisering wordt vaak wel eens verbonden aan religie. Religie heeft absoluut iets te maken met extremisme, maar door de talrijke berichten die je over religieus extremisme leest in de media, zou je haast denken dat dit de enige soort is (The Guardian, 2014). Extremisme kan echter ook politiek, economisch, of anders geïnspireerd zijn (Buijs, 2006). Kijken we maar naar de milieuactivisten die enkele jaren terug genetisch gemanipuleerde gewassen vernielden, zij wilden verandering aanbrengen met geweld, wat dus van hen extremisten maakt. (deredactie,

2011). Dierenrechtenactivisten kunnen soms ook het label van extremist dragen, sommigen gaan wel erg ver om dierenproeven en dergelijke een halt toe te roepen. (Rivas, 2003) (Huyghe, 2007)

Hoewel er verschillende soorten extremisme zijn, hebben ze allemaal veel gemeen met elkaar. Zet je bepaalde extremistische groeperingen tegenover elkaar, dan wek je de illusie dat ze fundamenteel verschillen van elkaar. Maar eigenlijk is dat niet zo, want de manier waarop ze denken is in grote lijnen dezelfde. Zo kenmerken extremistische individuen of groeperingen zich op volgende manieren (Wintrobe, 2006):

- Ze zijn allemaal bereid om geweld te gebruiken
- Ze zijn allemaal overtuigd van hun gelijk
- Ze zijn allemaal niet bereid om een compromis te sluiten
- Ze zijn allemaal intolerant binnen en buiten de groep
- Ze demoniseren allemaal groepen met andere ideologieën/standpunten

Zo kun je dus stellen dat extremisme een fenomeen op zich is en dus is het ook aangeraden om vanuit deze invalshoek onderzoek te voeren naar extremisme. Zonder de vertakkingen in extremisme kun je beter achterhalen welke de motieven, grondslagen, factoren, wortels, oorzaken, invloeden, etc. zijn van extremisme. (Wintrobe, 2006)

TE ONTHOUDEN

- 1) Extremisme moet je onderscheiden van radicalisme en terrorisme. Alle extremisten zijn radicalen op een bepaalde manier, maar niet alle radicalen zijn extremisten. Radicalisering is niet altijd slecht, want zonder radicale ideeën gaat de maatschappij niet vooruit. Extremisten en terroristen zien geweld als een manier om hun ideeën te verspreiden.
- 2) Extremisme komt in alle vormen voor, zo is er bijvoorbeeld religieus/politiek-economisch/dierenrechtenextremisme. Kan voortkomen uit elke ideologie.
- 3) Hoewel de motieven vaak verschillen, denken en handelen extremisten vaak op eenzelfde manier. We zien een patroon in hun gedachtegang.
- 4) Extremisme is een fenomeen op zich, dus kaderen we het best zo ruim mogelijk alvorens het te bestuderen.

3 Welke factoren kunnen een invloed hebben op radicalisering?

3.1 Het radicaliseringsproces

3.1.1 Een complex proces

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd welke factoren mensen beïnvloeden in het radicaliseringsproces. Zoals eerder gezegd kan je radicalisering omschrijven als het proces waarbij een individu of een groep in toenemende mate de maatschappij begint te wantrouwen. (Meertens R.W., 2006). Radicalisering is een complex proces waarbij je rekening moet houden met heel wat zaken.

“Radicalisation is an individual or collective (group) process whereby, usually in a situation of political polarization, normal practices of dialogue, compromise and tolerance between political actors and groups with diverging interests are abandoned by one or both sides in a conflict dyad in favor of a growing commitment to engage in confrontational tactics of conflict-waging. These can include (i) the use of (nonviolent) pressure and coercion, (ii) various forms of political violence other than terrorism or (iii) acts of violent extremism in the form of terrorism and war crimes. The process is, on the side of the rebel factions, generally accompanied by an ideological socialization away from mainstream or status quo-oriented positions towards more radical or extremist positions involving a dichotomous world view and the acceptance of an alternative focal point of political mobilization outside the dominant political order as the existing system is no longer recognized as appropriate or legitimate”.
(Schmid, 2013)

Mensen die radicaliseren gaan doorgaans door verschillende fases. Mensen die vatbaar zijn voor radicale ideeën bevinden zich in het beginstadium; door omstandigheden hebben zij een knagend gevoel dat er voor zorgt dat zij op zoek gaan naar een alternatief voor de maatschappij waar zij in leven. In het volgende stadium kunnen sommigen een bepaalde ideologie beginnen aanhangen, zij zullen zich dan kunnen vinden in een specifieke ideologie. Wat volgt is dat ze actief zullen meedoen om de ideologie te verspreiden en te beschermen, dit is het voorlaatste stadium. Het eindstadium, zoals eerder al gezegd, kan betekenen dat een individu deel uitmaakt van een extremistische of terroristische organisatie. (Moghaddam, 2005) (Buijs, 2006). Er zijn verschillende benaderingen of modellen die het radicaliseringsproces illustreren, behoudens enkele nuances tonen ze allemaal eenzelfde lijn aan in het radicaliseringsproces. Enkele voorbeelden zijn : de staircase benadering van Moghaddam, het piramidale model van Mc Cauley en Moskalenko en het model van Collin Melis (Moghaddam, 2005) (Mc Cauley & Moskalenko, 2008) (Mellis, 2007). (zie bijlagen 1, 2 en 3)

Het is belangrijk om te weten dat radicalisering niet per definitie leidt tot extremisme of terrorisme. Eigenlijk is het beter om het radicaliseringsproces los te zien van radicalisme, extremisme en terrorisme. Je moet radicalisering zien als een groeiende interesse om op korte of lange termijn mogelijk extremistisch gedachtegoed aan te hangen. (Moghaddam, 2005)

Zoals eerder gezegd beperkt het radicaliseringsproces zich niet slechts tot individuen, maar dit kan eveneens voorkomen bij kleine of grote groepen en zelfs volledige gemeenschappen. Het radicaliseringsproces kan dus voorkomen op micro-meso-en macroniveau. (Schmid, 2013)

3.1.2 Een rationeel proces?

In het geval dat radicalisering bij mensen resulteert in geweld, kunnen we de volgende vraag stellen : handelen zij rationeel? Sommigen gaan er van uit dat extremisten en terroristen rationeel handelen. Dit wil zeggen dat ze steeds pro's en contra's afwegen vooraleer ze actie ondernemen (een beetje de analogie volgen van speltheorie in economische termen). (Wintrobe, 2006) Ze zullen steeds de beste methodes gebruiken om hun uiteindelijke doel te kunnen bereiken. De extremist ziet geen andere uitweg meer en overgaan tot geweld is de enige gewenste keuze die hij of zij kan maken.

Dat klinkt op zeker hoogte heel logisch; mensen zijn voor een deel rationele wezens die doelbewust handelen. Maar toch zijn er enkele gaten in die opvatting. Vooreerst moet het duidelijk zijn dat radicalisering vaak een heel subjectief proces is en dus kan je er moeilijk een objectieve situatie van maken (Crenshaw, 2000). De beslissing om extremist of terrorist te worden is een relatief zeldzame en vreemde keuze, slechts enkele individuen zullen in een dergelijke extreme situatie belanden. In die optiek kun je dus niet zeggen dat het een objectief rationeel proces is, aangezien veel andere mensen in dezelfde politieke, economische en sociale omstandigheden leven als de enkeling die overgaat tot extremistisch geweld. (Schbley, 2000)

Kortom, tot op een zeker hoogte is het radicaliseringsproces (met oog op extremisme en terrorisme) een rationeel proces, maar te veel andere factoren spreken dit vaak tegen. Gevoelens van woede, frustratie en angst zullen vaak het rationele aspect neutraliseren (Victoroff, 2005). En die gevoelens nemen soms de overhand, geweld wordt vaak niet gebruikt om een doelstelling te bereiken, maar vaak om de eigen subjectieve frustraties en woede te kanaliseren. (Post J. M., 2004)

3.1.3 Afhankelijk van...?

Welke factoren, invloeden, triggers zetten dan het radicaliseringsproces in gang? Er zijn verschillende theorieën die het radicaliseringsproces pogen te verklaren, maar het is belangrijk om te weten dat niet één theorie een volledige verklaring biedt (Victoroff, 2005). Heel wat theorieën hebben waardevolle standpunten en vullen elkaar ook aan. De meeste studies wijzen uit dat een combinatie van sociaalpsychologische factoren en demografische factoren een helderder beeld schept over radicalisering (Slootman, 2006). Niet alleen deze factoren zijn van tel, maar ook bepaalde contextuele factoren kunnen een invloed hebben op radicalisering. De context varieert naargelang je het onderzoek naar radicalisering en extremisme uitbreidt. Om dit allemaal te begrijpen, moet elke belangrijke factor onderzocht worden.

Het onderzoek dat volgt is met andere woorden geen sluitende studie. Het is noodzakelijk dat iets complex als het radicaliseringsproces moet blijven onderzocht worden om zoveel mogelijk factoren, triggers, invloeden te achterhalen en toe te voegen aan de gekende materie. Ik heb mij in deze paragraaf gebaseerd op de studie van Prof. dr. Kees van den Bos, Drs. Annemarie Loseman en Dr. Bertjan Doosje. (Bos, Loseman, & Doosje, 2009)

3.2 Demografische factoren

In deze paragraaf komt demografie aan bod; dit gaat over de bevolking die naar bepaalde kenmerken wordt beschreven. Er zijn heel wat verschillende demografische aspecten die mensen kunnen beïnvloeden, het is daarom aangewezen om dit hoofdstuk niet als de enige verklaring voor radicalisme te beschouwen. Er is geen één objectief demografische manier om zo iets complex als radicalisering te vatten. Daarom bekritisieren veel studies deze aanpak. Het zou te eenvoudig zijn om iets complex als radicalisering te verklaren. Het reductionistische gehalte van deze aanpak heeft daar veel mee te maken. Complexe omstandigheden of ervaringen worden herleid tot eenvoudige factoren, waardoor veel andere belangrijke invloeden buitenwege worden gelaten. Overigens krijgt deze benadering ook de kritiek dat het te deterministisch is om een correcte studie te vormen (Farrington, 2007). Mensen zijn passieve wezens die geen controle hebben over bepaalde acties en dat is geen correct uitgangspunt om een onderzoek te beginnen. Het onderzoek naar de rol van demografische factoren is zoals eerder gezegd een ietwat achterhaalde aanpak om radicalisering en extremisme te verklaren, maar dat betekent niet dat dit type onderzoek buiten beschouwing moet blijven; het is immers een combinatie van deze demografische factoren en andere factoren die een coherent geheel vormen. Wat slecht zou zijn, is om alleen demografische factoren in kaart te

brengen, of om demografische factoren volledig uit te sluiten omdat een nieuwe aanpak meer resultaat levert. (Slootman, 2006)

3.2.1 Opleiding

Hier mee wordt onderwijs bedoeld. Dit is een heikel punt, aangezien een duidelijke relatie tussen de mate van onderwijs en extremisme moet worden aangetoond. Het logische uitgangspunt zou zijn : laaggeschoolde mensen zijn meer geneigd om te radicaliseren, omdat ze minder kennis hebben van de wereld en bijgevolg gevoeliger zijn voor zwart-wit denken (Al-Noor, 2009).

De laatste jaren staat onderwijs op heel wat programma's om als preventiemiddel te dienen tegen extremisme. Zo heeft bijvoorbeeld de Verenigde Naties heel wat geïnvesteerd in onderwijs. Het *UN Security Council Resolution 1624* uit 2005 stelt het als volgt :

*“Stressing the importance of the role of the media, civil and religious society, the business community and **educational institutions** in those efforts to enhance dialogue and broaden understanding, and in promoting tolerance and coexistence, and in **fostering an environment which is not conducive to incitement of terrorism**”* (United Nations, 2005)

Onderwijs moet een platform zijn voor jonge mensen dat hen moet aanzetten tot kritisch denken opdat zij niet gevoelig zouden zijn aan radicale of extremistische opvattingen.

Maar is dat wel zo? Eigenlijk moet je onderwijs als een bijkomende factor zien, die met andere belangrijke factoren samen bestudeerd moet worden, want een directe link zoeken tussen extremisme en onderwijs is te simplistisch. Het is niet zo dat mensen volledig gemaakt worden door hun opleiding (Al-Noor, 2009). De mate waarin een bepaald individu geschoold is, is niet steeds een reflectie voor het al dan niet radicaliseren. Zo zijn er voorbeelden van heel wat hooggeschoolde extremisten en terroristen. Een recente studie, gevoerd door het Verenigd Koninkrijk stelde dat de meeste terroristen van 20 jaar uit welgestelde families kwamen en dat zij studeerden aan een universiteit. (Bhui K., 2014). Zoals Dzakhar Tsarnaev, één van de “Boston Bombers”; hij studeerde samen met zijn broer aan een universiteit.

Onderwijs werkt in sommige gevallen zelfs in het voordeel van extremistische organisaties. Een voorbeeld hiervan kan je vinden in Colombia, waar de extremistische organisatie Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC) rekruten een hogere opleiding belooft. Onderwijs kan dus als lokmiddel worden gebruikt om jonge mensen te radicaliseren. (Nader, 2013)

3.2.2 Religie

De laatste twintig tot dertig jaar is religie met veel kracht teruggekeerd als maatschappelijke factor in de wereld (Almond, 2003). Na de tweede wereldoorlog doorging de wereld een periode van secularisering, dat ging samen met het ontwikkelen van de economie en de politieke democratie. Religie behoorde in die context tot het verleden. De opkomst van religie was eigenlijk niet voorzien in de tweede helft van de vorige eeuw, veel schrijvers en wetenschappers poneerden in hun *“modernization theories”* dat religie steeds meer aan invloed zou inboeten (Inkeles, 1969) (Liebman, 1983). Maar dit duurde niet zo heel lang. Voorbeelden van de ommekeer zijn de Islamitische revolutie in Iran, protestants-christelijke bewegingen in de Verenigde Staten, hindoe-activisme in India, etc. Maar is dit een ongevaarlijke trend of zet de opmars van religie wereldwijd juist een bepaalde denkwijze in gang die gevaarlijk is voor de mensheid?

De befaamde Britse evolutiebioloog Richard Dawkins heeft dit te zeggen over religie : *“Many of us saw religion as harmless nonsense. Beliefs might be lacking all supporting evidence but, we thought, if people needed a crutch for consolation, where’s the harm? September 11th changed all that.”* (The Guardian, 2001). Het idee dat religie een onschuldige zaak is, staat zeer wankel de laatste tijd. Je zou in voorafgaande alinea een kleine nuance kunnen aanbrengen die de connotatie van de zin volledig verandert; de laatste twintig tot dertig jaar is religie met veel kracht én geweld teruggekeerd als maatschappelijke factor in de wereld.

Extremisme en terrorisme zijn niet eigen aan één bepaalde religie, maar religie in het algemeen wordt beschouwd als een van de factoren die een persoon kan aanzetten tot radicaliseren. Extremistische organisaties kapen vaak religies, stellen bewust de religie in een slecht daglicht want zo worden veel mensen van die religie slecht bekeken en voelen ze zich slecht in hun vel. Dat is een tactiek, want vervolgens stellen ze hun *“broeders en zusters”* gerust te en kunnen ze gewelddadige acties rechtvaardigen (ALDe'emeh, 2015). De Islam is ongetwijfeld de meest misbruikte religie om extremisme te propageren en te rechtvaardigen (Wolters W., 2005). Je zou haast denken dat extremisme hand in hand gaat met de Islam, maar er zijn ook voorbeelden van Christelijke en Joodse vormen van extremisme. (M. Lombardi, 2014) Bijvoorbeeld; de Ku Klux Klan in de Verenigde Staten is een soort van Christelijk extremisme (Mason P., 2006).

Religie is weer één van de vele factoren die mensen kunnen aanzetten tot radicaliseren. Geen specifieke oorzaak an sich. Eerder een cocktail van verschillende elementen, aangestuurd door religie, kan resulteren in radicaliseren. (Martin E. Marty, 1991) Maar het valt niet te ontkennen dat religie wel een zeer prominente factor kan zijn in het radicaliseringsproces van mensen. Je vindt enorm veel actuele voorbeelden van religieus extremisme en terrorisme in de wereld.

Religie knut het vermogen om zelfstandig te denken volledig af en een blind vertrouwen in een hoger ideaal (lees God) rechtvaardigt de meest brutale acties. De intussen overleden Britse schrijver Christopher Hitchens balt deze gedachte samen in een krachtige quote : *“The essence of the independent mind lies not in what it thinks but in how it thinks”* (Hitchens, 2001). Bij een afwezigheid van het vermogen om rationeel te denken, wordt het individu selectief doof voor bepaalde tegenargumenten in het denkpatroon dat hij of zijn aanhangt en dat kan gevaarlijke situaties creëren. Een bepaalde gedachte, zij het een radicale religieuze of politieke opvatting kan op zich geen kwaad. De manier waarop het individu deze gedachte verwerkt, waarop hij of zij dus denkt, maakt daarentegen veel uit. In het geval van religie kan het vermogen om te nuanceren, context te scheppen, kritisch te zijn, etc. verdwijnen en zo kan een extreem wereldbeeld ontstaan waar het individu geweld als enige oplossing ziet.

Charles Liebman, een Joodse schrijver en politiek wetenschapper zorgde voor heel wat ophef toen hij in 1983 een paper publiceerde over het verband tussen religie en extremisme. Liebman ging er van uit dat religieus extremisme de norm was in religie, dat extremisme dus inherent is aan religie en dat religieuze gematigdheid een veel vreemder fenomeen is dan het extremisme; *“I contend that extremism is the religious norm, and that is not religious extremism, but religious moderation that requires an explanation.”* (Liebman, 1983)

Sommige mensen zullen religie verdedigen. Nemen we nu het voorbeeld van de Islamitische Staat; IS hangt een extremistische vorm van de Islam aan, maar sommige mensen zullen beweren dat IS hoegenaamd niets te maken heeft met de Islam. *“Terrorism has nothing to do with Islam”*, zei de Amerikaanse president Barack Obama begin 2015. (International Business Times, 2015) Maar het moet duidelijk zijn dat IS-strijders moslims zijn, zij hangen een extreme gewelddadige tak aan van de Islam. (ALDe'emeh, 2015) (vox, 2015)

Om af te sluiten, een quote van de Amerikaanse fysicus Steven Weinberg : *“Religion is an insult to human dignity. With or without it you would have good people doing good things and evil people doing evil things. But for good people to do evil things, that takes religion.”*

3.2.3 Armoede

Armoede kan een rol spelen in het radicaliseren van bepaalde mensen, maar dit idee moet genuanceerd worden. Gaat eigenlijk een beetje samen met opleiding. Je kan het eigenlijk over dezelfde kam scheren, want het is een illusie dat armoede een beslissende factor is in het radicaliseren. Maar wat eerder het geval is, is dat extremistische en terroristische organisaties voordeel halen uit bevolkingsgroepen die te maken hebben met armoede. (Barro, 2002) Vooral religieus geïnspireerde extremistische organisaties zullen dit uitbuiten. Meer bepaald Islamitische terreurgroepen zijn gespecialiseerd in het rekruteren van arme jongeren. (Guardian, 2008)

Jonge mensen uit arme gebieden hebben vaak geen toekomstplannen of een doel in het leven. Extremisten houden hen dan de illusie voor dat ze macht kunnen grijpen door te radicaliseren en dat is een efficiënte methode. Maar het is niet zo dat armoede op zich resulteert in radicaliseren. (Guardian, 2008)

Maar andere studies spreken dit dan weer tegen, volgens bepaalde studies is er wel degelijk een rechtstreeks verband tussen armoede en radicalisering. Wat is er nu correct? Het verband tussen armoede en extremisme blijft zodanig heikel te zijn, dat de enige juiste manier is om er andere factoren bij te halen. Het is niet een “of-of verhaal”, maar eerder een samenloop van verschillende omstandigheden, zoals al eerder gezegd.

Armoede kan dus een factor zijn in het radicaliseren van bepaalde mensen, maar de andere factoren moeten dan ook juist zitten.

3.2.4 Overige factoren

Bovenstaande factoren zijn de belangrijkste demografische factoren in het radicaliseringsproces. Overige demografische factoren als woonregio en stedelijkheid van die regio kunnen in verband worden gebracht met meer duidende factoren als opleiding, armoede en religie. (Slootman, 2006)

Voor de rest zijn er ook belangrijke demografische factoren als etnische achtergrond of geslacht, die vaak onderzocht worden in studies. Je hoort regelmatig wel eens dat bepaalde volkeren inherent slecht zijn, of meer geneigd zijn om criminele acties te ondernemen. Niet één bepaald ras of volk is gevoeliger aan radicalisering en extremisme dan andere rassen. Extremisme kan bij elk ras voorkomen. Eenzelfde lijn kunnen we doortrekken voor geslacht, er bestaat geen enkel bewijs dat mannen of vrouwen meer of minder geneigd zijn om extremistisch gedrag te vertonen. (Slootman, 2006)

3.3 Sociaalpsychologische variabelen

De sociaalpsychologische benadering van radicalisering is enorm belangrijk voor het onderzoek. Meer dan de demografische factoren eigenlijk, want sociaalpsychologische factoren vormen een sturende dimensie in het radicaliseringsproces en breien verder aan op de studie van de demografische factoren en hebben dus geen louter reductionistisch of deterministisch karakter. De belangrijkste sociaalpsychologische variabelen zijn onrechtvaardigheid, onzekerheid en groepsdreiging (Bos K. , 2002). In deze paragraaf worden deze factoren grondig uitgelegd en wordt ook hun rol in het radicaliseringsproces meer aan het licht gebracht.

3.3.1 Onrechtvaardigheid

3.3.1.1 Wat?

Meer bepaald gaat het hier om de *waargenomen onrechtvaardigheid* bij bepaalde mensen. Sommige personen hebben het gevoel dat ze minder krijgen dan anderen en ook dat hun eigen verwachtingen of doelen onvoldoende worden ingevuld. *Relatieve deprivatie* of *perceived relative deprivation* heeft vooral te maken met materiële zaken. Werk vinden of een huis of appartement bijvoorbeeld. Mensen kunnen de indruk hebben dat bepaalde basisbehoeften bij hen niet ingevuld worden en dat ze op een andere manier behandeld worden dan meeste mensen. (Bos K. v., 2002) Hierbij kan een gevoel van onrechtvaardigheid binnensluipen; het gevoel van onmacht en disrespect en dat kan leiden tot radicalisering. Met andere woorden; relatieve deprivatie is de waarneming dat een bepaalde verwachting is geschonden. (Grant, 1995)

Onrechtvaardigheid of relatieve deprivatie kan op verschillende niveaus voorkomen. Op individueel niveau of collectief niveau.

Op individueel niveau vergelijkt een bepaald individu zijn situatie met die van andere mensen rondom hem. Het gaat over een negatieve vergelijking, want de persoon in kwestie kan stress of andere negatieve emoties ervaren. (Crosby F. J., 1976)

Collectieve deprivatie betekent dat een groep mensen in de samenleving zijn situatie vergelijkt met die van andere groepen (Berkowitz, 1989). Bijvoorbeeld : moslims vergelijken hun situatie met die van niet-moslims, vrouwen vergelijken hun situatie met die van mannen (Crosby F. , 1982). Collectieve deprivatie is "gevaarlijker" dan individuele deprivatie. Dat komt omdat er meer stemmen hun ongenoegen kunnen laten horen (Brown & Hinkle, 1992). Vooral als een bepaalde achtergestelde groep zijn situatie afschildert tegen een bevoordeelde groep. Dat ongenoegen resulteert in actie, al dan niet met geweld, wanneer blijkt dat de waargenomen deprivatie een rem zet op het bereiken van de doelen. Die collectieve onrechtvaardigheid leidt ook tot het gevoel dat de groepsidentiteit bedreigd wordt. (Stephan, et al., 2002)

Een bijkomstig verschijnsel is dat leden van een groep die zich benadeeld voelen ten opzichte van andere groepen, positiever zullen denken over de eigen groep, ook zal die groep hechter worden en zal ze dus sterker in de schoenen staan om over te gaan tot actie, dat was bijvoorbeeld het geval van de Oost-Duitse gemeenschap net voor de val van de Berlijnse Muur, zo blijkt uit studies. (Schmitt, 2002)

Op dezelfde lijn zit ook het *waargenomen conflict*. Dat betekent dat een groep meent dat het in een conflictsituatie zit met andere groepen. Maar vaak is het zo dat de belangen niet feitelijk conflicteren, maar de waarneming ervan is al genoeg om een conflict aan te wakkeren. Je kan dit bijvoorbeeld zien bij extreemrechts gedachtegoed; een gevoel van bedreiging door een andere groep kan leiden tot een conflictsituatie terwijl er feitelijk geen conflicten zijn tussen de groepen (Sherif, 1966). Bijvoorbeeld: er kan frustratie ontstaan bij autochtone lagen in de bevolking die niet verstaan waarom de overheid zoveel hulp verleent aan allochtonen. Die mensen worden dan beschouwd als indringers en een bedreiging voor hun eigen vrijheden en rechten. Mensen die zo beginnen denken zullen die waargenomen onrechtvaardigheid toeschrijven aan een oorzaak van buitenaf, merk op dat deze manier van denken ervoor zorgt dat mensen geen vragen zullen stellen over hun eigen prestaties en zelfbeeld. Het is allemaal de schuld van de andere en zij zullen de wereld een betere plaats maken; *the fantasy to purify things* (BBC Radio 4, 2014). (Levine & Campbell, 1972)

3.3.1.2 Hoe?

Die onrechtvaardigheid kan over verschillende lijnen gevoeld worden. Er zijn ruwweg drie belangrijke manieren waaraan mensen rechtvaardigheid meten. (Moorman, 1991)

Ten eerste is er de distributieve rechtvaardigheid, wat zoveel betekent als de wijze waarop de uitkomsten aan de bevolking worden toebedeeld, en de verhouding tussen verschillende groepen in de samenleving. Dit heeft veel te maken met de relatieve deprivatie, die hierboven besproken wordt. (Bos, K., 2005)

Vervolgens is er procedurele rechtvaardigheid. De manier waarop mensen worden behandeld in de maatschappij dus. Deze vorm van rechtvaardigheid is een van de grotere factoren in het radicaliseringsproces, aangezien dit gevoel een sterk conflict kan aanwakkeren. De manier waarop justitie, politie, de media en andere instanties een bepaalde groep behandelt, kan al vlug effect hebben op diens denken. Het is een kleine stap tot een onrechtvaardigheidsgevoel en het gevoel gediscrimineerd te worden. (Bos K. , 2007)

Interactionele rechtvaardigheid sluit aan de procedurele, maar spitst zich meer toe op de interacties tussen mensen onderling. Een individu die aanklopt bij een bepaalde ambtenaar, kan een gevoel

krijgen niet goed behandeld te worden. Ook de negatieve gevoelens die ze ervaren met andere mensen tout court, kan meespelen in een algemeen gevoel van onbehagen.

3.3.2 Onzekerheid

Mensen hebben een gevoel van zekerheid nodig in hun leven. Ze moeten weten waar ze staan in de leven en wat hun rol is in de maatschappij. Zekerheid geeft mensen het gevoel dat ze controle hebben over hun acties en hun leven. Hebben ze niet het gevoel dat ze controle hebben over hun fysieke en sociale leven, dan is de kans bestaande dat ze zich zullen afzetten tegen die maatschappij en zo kunnen sommigen radicaliseren (Bos & Lind, 2002). Veel allochtonen en immigranten hebben een gevoel van onzekerheid, ze weten vaak niet goed van welk hout pijlen te maken en dus zijn ze bang. Hun identiteit wordt overhoop gehaald, onzekerheid leidt tot angst en angst kan leiden tot woede en uiteindelijk tot radicale of extremistische opvattingen. (Hogg & Bos, 2007)

Een manier om die onzekerheid te neutraliseren, is om aansluiting te zoeken bij groepen (Hogg & Mullin, 1999). Die groepen volgen een bepaalde gedragscode en creëert dus meer zekerheid in het leven, mensen hebben in feite nood aan groepsgevoel (Wintrobe, 2006) (Brown D. , 1991). Leden van een bepaalde groepering weten wat verwacht wordt van hen, wat ze kunnen/mogen doen en wat hun doelen zijn. De zekerheid die ze normaal zouden moeten hebben in de maatschappij waarin ze leven, hebben ze nu gevonden in een groep. Ook worden mensen omringd door gelijken, die dezelfde mening hebben over verschillende zaken. Mensen gaan zich vergelijken met leden uit die groep en zullen ook meer beïnvloed worden door die groep. (Festinger, 1954)

Vandaag heerst er bij veel mensen een groot gevoel van onzekerheid. Dit komt omdat de laatste tijd de focus is verschoven naar het individu, waar vroeger het groepsbelang meer centraal stond (Hogg, 2004). Veel mensen kunnen hier niet mee overweg en zullen dus op zoek gaan naar een meer traditionele gemeenschap, waar ze meer zekerheid en controle hebben in hun leven. Mensen hebben van oudsher een sterke drang om zich verbonden te voelen met anderen en sociaal geaccepteerd te zijn. Dit proces komt vooral voor bij jongere mensen, aangezien zij nog maar net in de volwassen wereld zijn gestapt en dus hunkeren naar zekerheid en identiteit (ALDe'emeh, 2015) (Erikson, 1959). Zo is het wel redelijk logisch dat zoveel allochtone jongeren problemen hebben met sociale integratie, aangezien zij meerdere culturen moeten combineren. (Berry, 1997)

Extremistische en terroristische organisaties kunnen voorzien in die basisbehoeftes. Dergelijke organisaties kenmerken zich vooral door een zeer transparante structuur met een duidelijke hiërarchie en gelijkheid. Iedereen kent zijn positie in zo'n groepering. Hoe groter het gevoel van onzekerheid, hoe extremer de groepering zich zal afzetten tegen de andere groepen (polarisering). Dat kan uiteindelijk leiden tot een gevoel van superioriteit bij die groep. Het gevoel van onzekerheid

buitenaf heeft de groep zodanig hecht gemaakt vanbinnen, dat zij zich beter zullen wanen dan de rest. Hun idealen zijn dan het enige alternatief en ze zullen zelfs bereid zijn om geweld te gebruiken om die idealen te verdedigen en te verspreiden.

3.3.3 Groepsdreiging

Dit sluit uiteraard aan bij de voorgaande factoren. Een bepaalde mate van groepsdreiging komt altijd voor bij groepen (Stephan, et al., 2002). Een bepaalde groep zal altijd wel een klein beetje wantrouwen vertonen tegenover een andere groep, de mate waarin dit voorkomt, is bepalend voor het radicaliseringsproces. Een politieke en economische achterstand bij een groep is bijvoorbeeld een bepalende factor in de mate van groepsdreiging. In België en Nederland hebben vooral Islamitische jongeren te maken met een groot gevoel van groepsdreiging. (Doosje, Kateman, & Mathyi, 2007)

Misschien een nuance die moet gemaakt worden in deze paragraaf. Het radicaliseringsproces dat uiteindelijk kan leiden tot extremisme begint niet per definitie bij een conflictsituatie (cf waargenomen conflict). Bijvoorbeeld : de extreme haat van een groep tegenover een andere groep kan een conflict voorafgaan. (Cohn, 1963) Zo was er geen specifieke reden waarom zes miljoen Joden vermoord werden door nazi-Duitsland, er was geen economische twist tussen twee volkeren, geen politieke reden. Het enige wat aanwezig was, was een gevoel dat Joden een gevaar waren voor het Duitse volk, dat zij ongedierte waren dat samenspande tegen de Duitsers. Een gelijkaardig proces kun je ook waarnemen bij de genocide in Rwanda in de jaren negentig, protestanten tegen katholieken in de middeleeuwen en de Islamitische Staat tegenover de rest van de wereld. (Cohn, 1963) (BBC Radio 4, 2014)

Uiteindelijk kun je het zo bekijken : het groepsgevoel wakkert een soort van vrijheid aan om al je haatgevoelens, frustraties en dergelijke te reflecteren op een andere groep. Het gevaar ligt niet in de haat van de ene groep tegenover de andere, maar van het superioriteitsgevoel van de ene groep tegenover de andere groep (zoals we zien bij de nazi's/Joden, Serviërs/Bosnische moslims, Hutu's/Tutsi's) (BBC Radio 4, 2014). Het vermoorden van mensen uit een andere inferieure groep wordt op die manier gerechtvaardigd en wordt niet gezien als een onmenselijk iets is, aangezien de andere groep niet aanzien wordt als volwaardige mensen. "*How the perpetrators define the group*" is in dat opzicht veel belangrijker dan demografische factoren als leeftijd, opleiding, afkomst, religie, etc. (Cohn, 1963)

3.3.4 Bonus : de invloed van taal op de psyche

Uit onderzoek blijkt dat de woorden die gebruikt worden om een bepaalde groep te viseren en te "ontmenselijken" in grote lijnen steeds dezelfde zijn. Doorheen de menselijke geschiedenis werden

geviseerde groepen steeds omschreven als “ongedierte”, “duivelsaanbidders”, “ontaarde wezens”, “üntermenschen”. In een interview met Stephen Fry, de bekende Britse schrijver en komiek, stelt Fry dat taal een belangrijke rol speelt in het radicaliseringsproces van mensen: *“Each one of these genocidal moments was preceded by language being used again and again and again, to dehumanize the person that had to be killed in the political eyes of their enemies”*. (Fry, 2011) Fry beweert dat het voortdurend beledigen, door het slijk halen en dus eigenlijk het ontmenselijken van een groep mensen, week na week, maand na maand, uiteindelijk kan leiden tot extremistisch geweld tegen die bepaalde groep mensen. (Fry, 2011)

3.4 De rol van rekrutering in het radicaliseringsproces

Volgens de studie van de FOD Binnenlandse zaken kan rekrutering gezien worden als een belangrijke factor in het radicaliseringsproces en het verband tussen de twee wordt het grootst wanneer individuen zich aansluiten bij een groep (FOD Binnenlandse Zaken, 2010). Het is wel belangrijk om te begrijpen dat rekrutering het radicaliseringsproces niet activeert, maar eerder versnelt; want ook de gerekruteerde heeft een rol in het proces natuurlijk, de ideeën zijn er al en door middel van rekrutering kunnen die versterkt worden. Rekrutering is een soort van katalysator in het proces en kan als volgt gedefinieerd worden:

“The process of joining a group that embraces opinions, views and ideas which could lead to acts of terrorism.” (Union, 2005)

Het is met andere woorden een proces dat geleidelijk aan gebeurt en is eigenlijk een fundamenteel onderdeel van het radicaliseringsproces, want het kan gebeuren op sociaal, individueel of extern niveau (Veldhuis & Bakker, 2007). Bij de rekrutering, zullen de rekruteurs en de rekruten beiden een actieve rol spelen. Maar de manier waarop de rekrutering gebeurt kan verschillen van situatie tot situatie. We onderscheiden twee soorten rekrutering : de actieve rekrutering, waarbij andere personen potentiële groepsleden proberen aan te werven, en de zelfrekrutering, waarbij het individu zelf op zoek gaat naar aansluiting bij een bepaalde groep die aan de verwachtingen voldoet (Veldhuis & Bakker, 2007) (Sageman, 2004).

3.4.1 Actieve rekrutering

Rekruteurs zullen bepaalde individuen proberen te werven voor hun groep. Eerst zullen ze rondkijken welke personen gevoelig zijn aan radicalisering en dan begint het proces. Na het spotten, zullen ze de mogelijke nieuwe groepsleden verwelkomen in hun groep en vervolgens beginnen ze te indoctrineren. Ze maken nieuwe vrienden en ze komen regelmatig samen op plaatsen die populair zijn (sportclubs, marktpleinen, betogingen, etc.). Het is belangrijk dat de rekruteurs veel charisma

uitstralen, want daar kunnen mensen naar op kijken. Het proces van actieve rekrutering valt of staat vaak met charismatische figuren. (Van Leeuwen, 2005)

3.4.2 Zelfrekrutering

Mensen kunnen ook zelf overgaan tot radicale en extreme acties, zonder dat rekruteurs ooit in aanraking kwamen met die mensen. Dat gebeurt dan via internet of andere platformen waar de persoon in kwestie in contact komt met extremistisch gedachtegoed, hij zoekt als het ware de groep zelf op en besluit dat hij er bij hoort. Dan kunnen mensen overgaan tot gewelddadige acties, door middel van “zelfontbranding”. (Van Leeuwen, 2005)

Sommige mensen zullen aan zelfrekrutering doen om hun frustraties te kanaliseren, maar ze doen dat liefst alleen. Het gaat om mensen die zich niet aanvaard voelen, niet goed in hun vel voelen, etc. De personen in kwestie geraken gefrustreerd door al die negatieve emoties en willen dit afreageren op de maatschappij en andere mensen. Ze kunnen verbondenheid, veiligheid en warmte voelen met groeperingen die deze frustraties delen. (Sageman, 2004)

Zelfrekrutering mag niet worden onderschat, het komt meer voor dan we denken. Zeker met de technologische mogelijkheden van vandaag, want iedereen staat continu in contact met iedereen. De mogelijkheid om in alle rust, anoniem te radicaliseren is iets dat vroeger niet kon. Nu is de drempel van noodzakelijk sociaal contact verdwenen en kunnen personen in hun eigen vertrouwde omgeving radicaliseren. (Veldhuis & Bakker, 2007)

3.4.3 Lone wolf terrorisme

Deze vorm van zelfrekrutering kan in verband worden gebracht met het zogenaamde “*lone wolf terrorism*”. (Spaaij, 2012) Wereldwijd blijkt *lone wolf terrorism* een opmars te kennen, alhoewel het maar een heel klein percentage van terroristen bedraagt, namelijk twee procent. “Lone wolfs” kunnen zeer gevaarlijk zijn en zijn heel onvoorspelbaar. Nemen we het voorbeeld van Anders Breivik, de Noor die 77 mensen doodschoot op het Noorse eiland Utøya. (Spaaij, 2012) Een typische lone wolf kan als volgt omschreven worden :

“A lone wolf is a person who acts on his or her own without orders from – or even connections to – an organization. A lone wolf is a standalone operative who by his very nature is embedded in the targeted society and is capable of self-activation at any time.” (Spaaij, 2012)

Hoewel de definitie verwijst naar één specifiek persoon, kan het natuurlijk ook zijn dat enkele individuen samen extremistische acties ondernemen. Dan spreken we van een “*lone wolf pack*”. Kijken we maar de “Boston bombings” in 2013. De twee broers Dzhokhar en Tamerlan Tsarnaev waren het schoolvoorbeeld van lone wolf terrorism in de vorm van een lone wolf pack. De twee

broers bleken na lange ondervraging geen banden te hebben met Islamitische terreurorganisaties, hoewel hun aanslagen wel degelijk religieus geïnspireerd waren. Zoals daarnet al gezegd is, kan het internet een cruciale rol spelen in zelfrekrutering en lone wolf terrorism, daarmee is deze vorm van extremisme/terrorisme een enorme uitdaging om tegen te gaan.

“The rampant use of the internet, the democratization of communication, have resulted in new and effective for individuals to propagate and absorb unfettered ideas and information and to be radicalised – literally, in their lounge rooms.” (Spaaij, 2012)

TE ONTHOUDEN

- 1) Het radicaliseringsproces is een ingewikkeld proces waarbij het individu of een groep enkele fases doorgaat met als mogelijk uitkomst extremisme of terrorisme
- 2) Het radicaliseringsproces is afhankelijk van enkele factoren. Doorgaans een combinatie van demografische en sociaalpsychologische variabelen, waar demografische factoren een ondergeschikte, maar niet te verwaarlozen rol spelen. We onderzochten enkele belangrijke variabelen en kwamen tot de vaststelling dat het niet gaat om een exhaustieve lijst van factoren, maar eerder een selectie van de belangrijkste.
- 3) Onrechtvaardigheidsgevoel, onzekerheid en groepsgevoel spelen een cruciale rol in het radicaliseringsproces.
- 4) De kracht van de situatie is vaak doorslaggevend, meer dan interne factoren.
- 5) Rekrutering werkt als katalysator in het radicaliseringsproces. Kan gebeuren door rekruteurs ofwel ronselaars, of door zelfrekrutering, waar zelfontbranding belangrijk in is. Lone wolf terrorisme is in opmars.

4 Extremisme, een fenomeen van alle tijden?

“We didn’t start the fire, it was always burning since the world’s been turning. We didn’t start the fire but when we are gone, it will still burn on and on and on.”

- Billy Joel

Extremisme is iets van alle tijden. Doorheen de geschiedenis van de mensheid hebben mensen zich vaak als radicale en extremistische wezens kenbaar gemaakt. Of het nu omwille van politieke, religieuze of gelijk welk andere reden is, mensen hebben altijd al de maatschappij op een manier willen veranderen, ook met geweld. Benito Mussolini zei in 1914 in een speech in Parma *“Blood alone moves the wheel of history”*, een lugubere uitspraak, maar niet geheel onwaar. De beeldenstorm in de 16^e eeuw in de Lage Landen gebeurt om ruwweg dezelfde redenen als die van vandaag in het Midden-Oosten door de Islamitische Staat.

In dit hoofdstuk zal extremisme doorheen de geschiedenis beperkt blijven tot België. Een korte opsomming van enkele specifieke cases zullen hier aan bod komen, zo moet duidelijk worden dat extremisme geen ver-van-mijn-bedshow is, maar wel degelijk in België voorkomt en dat sinds lange tijd. Kijken we maar *“De Bende van Nijvel”*, de CCC, Vlaamse Militanten Orde, Animal Liberation Front, Islamextremisme, etc.

4.1 De banaliteit van het extremisme

De titel wijst eigenlijk op het idee dat extremisme iets is dat zodanig gemakkelijk kan ontstaan, dat het haast banaal is. Als we kijken naar de wereld vandaag, dan zien we het ene extremistische conflict na het andere. Kijken we naar het verleden, dan zien we dezelfde trend, een trend die zich sinds mensenheugenis in dezelfde lijn doorzet tot het heden en waarschijnlijk ook naar de toekomst. De banaliteit van het extremisme wijst ook op het idee dat extremistische daden vaak gepleegd worden door mensen die er zeer gewoon uitzien; doorsnee mensen die niet per se raar of gestoord overkomen. In het verleden zijn vaak studies gewijd aan de opvatting dat extremisten en terroristen over het algemeen een mentale afwijking zouden hebben. De psychopathologische theorie bestempelt extremisten en terroristen als gestoorde en psychopaten. Uit vele tegenonderzoeken blijkt echter dat extremisten en terroristen geen abnormaal mentale activiteit vertonen, ze zijn dus niet gek en lijden niet aan mentale stoornissen (Rasch, 1979) (Crenshaw, 2000). Deze conclusie is opvallend aangezien normaal geachte mensen ook tot extremistisch geweld in staat kunnen zijn; een duidelijke afbakening van extremisten valt in die zin dan ook weg. (Post J. M., 2003)

4.2 Politiek extremisme in België

De jaren tachtig in België waren ronduit brutaal te noemen, overal heerste paranoia in het land. Met de opkomst van de CCC én de bende van Nijvel, waren bomaanslagen en dodelijke raids in supermarkten schering en inslag geworden. Een trieste episode in de Belgische geschiedenis.

De terreur die de *Cellules Communistes Combattantes (CCC)* zaaide in België is een goed voorbeeld van hoe ook op eigen bodem geweld wordt gebruikt om maatschappelijke veranderingen proberen aan te brengen. Specifiek wilde de CCC het kapitalistische systeem vernietigen en een socialistisch systeem in de plaats zien komen; ze hangen dus het marxisme/leninisme aan.

De CCC was een linkse extremistische en terroristische groepering die in 1984 en 1985 veertien aanslagen pleegde in België, hun doelwitten waren steeds multinational bedrijven, banken en twee keer de kantoren van twee politieke partijen. Deze acties pasten in de “anti-imperialistische campagne”, de anti-kapitalistische campagne” en in de campagne tegen de Belgische staat, zij zetten zich af tegen alles wat het kapitalisme in de hand werkte en probeerden zo hun ideologie te verspreiden. (Francq, 1986) Het beeld dat België een rustig en kalm land is, werd in die tijd grondig verstoord. (Weyembergh, 2012)

Hun **eerste serie aanslagen** was gericht tegen instellingen van de NATO en tegen het Liberaal Studie-instituut en het secretariaat van de toenmalige CVP (nu CD&V). Daarmee begon hun eerste extremistische campagne (de **anti-imperialistische campagne, oktober 1984 – januari 1985**). Hun manier van werken was meestal door bommen te plaatsen bij hun doelwitten en daarna de autoriteiten te verwittigen. Hun opzet was dus niet om zoveel mogelijk slachtoffers te maken, maar hun aanslagen waren wel degelijk gericht tegen de instellingen zelf. (Francq, 1986)

Maar op 1 mei 1985, na een bomaanslag op het Verbond van Belgische Ondernemingen (anti-Belgische staat dus), komen twee brandweermannen om het leven bij de blusacties. De CCC last even een pauze in om te herstructureren. In die dagen kwamen andere organisaties naar boven, zij pleegden ook enkele aanslagen (Front révolutionnaire d’action prolétarienne, Action Directe) (Francq, 1986)

In oktober van dat jaar was de CCC terug en lanceerde het simultaan de **tweede en derde campagne, genaamd campagne Karl Marx en campagne Pierre Akkerman (8 oktober – 6 december 1985)**. In die twee maanden dreven ze het tempo zwaar naar op, CCC pleegde 12 aanslagen in die tijd, gericht op multinationals, bankfilialen en deze keer ook militaire instellingen. De campagne Karl Marx was **antikapitalistisch** en de campagne Pierre Akkerman was **anti-Belgische Staat**. Zo werd op 5 november de Kredietbank in Leuven opgeblazen. (Francq, 1986)

De laatste aanslag van CCC was op 6 december 1985.

In de komende maanden worden enkele kopstukken opgepakt en berecht voor het Hof van Assisen in Brussel. Pierre Carette, Bertrand Sassoeye en Pascal Vandengeerde krijgen levenslang.

4.3 Religieus extremisme in België

4.3.1 Inleiding

De case van de extremistische Islam is een zeer interessant voorbeeld van hoe religieuze extremisten zich in onze samenleving genesteld hebben en hoe zij aan invloed gewonnen hebben in zowel binnen-als buitenland. In deze paragraaf komt vooral de groei van Islamextremisme aan bod..

De radicale Islam doet zijn opmars in België. Heel wat jonge mensen bekeren zich tot een extremistische tak van de Islam en zetten zich af tegen alles wat in hun ogen niet strookt met hun geloof. De opkomst van de Islamitische Staat heeft heel wat schuld aan deze problematiek in ons land. Niet alleen in ons land, want een aanzienlijke groep jonge mensen trekt weg van België om de gewapende jihad te voeren in Syrië en andere gebieden die de Islamitische Staat controleert. Naar schatting zijn sinds begin 2015 al 360 mensen vertrokken uit België om een leven als IS-strijder te beginnen, een kleine 200 zijn actief in Syrië of Irak en een kwart van alle Syriëstrijders is intussen teruggekeerd naar België. (Coolsaet, 2015)

“Een bizar fenomeen”, zo omschreef het Duitse weekblad Der Spiegel de opkomst van Islamextremisme in Europa en het vertrek van Europese jongeren naar Syrië (Der Spiegel, 2014). Het lijkt wel alsof er een soort jongerencultuur is ontstaan die ervoor zorgt dat jonge mensen vinden dat ze iets moeten doen tegen het onrecht in de wereld en zichzelf gaan uitroepen tot Jihadi. Er is een soort Islamcool ontstaan, zelfs een Jihadcool, net zoals het cool is om gothic or hipster te zijn. (Coolsaet, R.)

In het begin van het Syrische conflict in 2011, speelden enkele kleine groepjes een unieke en belangrijke rol in het rekruteren van extremistische islamisten in België. Sharia4Belgium, Resto du Tahwid in Schaarbeek en een groepje vrijgelaten leden van GICM (Groupe Islamique Combattant Marocain). Charismatische figuren als Sharia4Belgium-leider Fouad Belkacem namen de rol op van “popster” in de ogen van een aanzienlijk groepje jongeren die dweepten met zijn urenlange monologen op de straten van Antwerpen of in de plaatselijke moskee. (Coolsaet, R., 2015)

De invloed van bovenvermelde organisaties wordt duidelijk als je het epicentrum van de opkomst van de Syriëstrijders onder de loep neemt. De meeste jonge mensen die radicaliseren in België en

vertrekken naar Syrië en Irak, komen uit de gebieden waar die groeperingen het actiefst waren, zijnde Antwerpen, Molenbeek, Schaarbeek en Vilvoorde. Kijken we maar naar Jejoen Bontinck en Brian De Mulder, twee jongeren uit Antwerpen die enkele jaren geleden door Belkacem geronseld waren. (Luyckx, 2014)

4.3.2 Aanslagen in België

Dat Syriëstrijders terugkeren naar België, verhoogt het risico op aanslagen aanzienlijk. Naar schatting heeft één op negen teruggekeerde Syriëstrijders de intentie op de gewapende Jihad verder te zetten in ons land (Knack, 2014). Sinds de afslachting in het redactiegebouw van Charlie Hebdo in hartje Parijs en de onthoofding in Lyon, staat de dreiging van Islamextremisme dichterbij de deur dan ooit. Ook België is de afgelopen tijd niet gespaard geweest en staat steeds meer in het vizier van terroristische groeperingen. Zo worden af en toe filmpjes op het internet gepubliceerd waarin jihadstrijders België waarschuwen voor nakende aanslagen.

Op 24 mei 2014, pleegde zo'n teruggekeerde Syriëstrijder een aanslag op het Joods Museum van België in Brussel. Mehdi Nemmouche, een Franse terrorist schoot die dag drie mensen dood in het museum.

In Januari 2015 werd een mogelijk terroristische aanslag in ons land verijdeld door de politie. In Verviers werden bij een grootschalige operatie twee verdachten doodgeschoten na een intens vuurgevecht met de autoriteiten. In de regio rond Brussel werden ook heel wat huiszoeken gedaan, waarbij enkele verdachten zijn opgepakt. Dit gebeurde op 15 januari, kort na de aanslag op Charlie Hebdo in Parijs. Gerechtelijke bronnen spraken van een "verijdeling van een tweede Parijs". Het brein van de verijdelde aanslag zou een Belg van Marokkaanse afkomst uit Molenbeek geweest zijn. Abdelmahid Abaoud, het brein, vertrok enkele jaren geleden naar Syrië om zich aan te sluiten bij de Islamitische Staat, maar keerde terug en plande aanslagen in België. Hij werd niet gevat en houdt zich volgens bronnen schuil in Griekenland. (De Morgen, 2015)

In de zomer van 2014 werd een mogelijke jihadaanslag op het gebouw van de Europese Commissie verijdeld, daarbij werden twee verdachten opgepakt. (deredactie, 2014)

Het staat dus buiten kijf dat een terroristische dreiging boven België hangt. België en veel andere Westerse landen kennen een ongeziene opmars van jihadterreurdreigingen.

4.4 Extremisme van dierenrechtenactivisten in België

Niet alleen politieke of religieuze organisaties en groeperingen willen de maatschappij veranderen op een gewelddadige manier, extremistisch geweld kan ook op een compleet ander motief gestoeld zijn. Zo is er het Animal Liberation Front (ALF), een extremistische dierenrechtenorganisatie die er wereldwijd niet voor terugdeinst om gewelddadige aanslagen te plegen op instellingen die de rechten van dieren tekort doen in hun ogen. Het zogenaamde “eco-terrorisme” moet niet onderdoen voor enige andere vorm van extremisme, het kan even gevaarlijk zijn als religieus extremisme of politiek extremisme (Liddick D. R., 2006). Het ALF pleegde enkele jaren geleden heel wat aanslagen in België, om hun extreme ideologie te verspreiden.

Het ALF ontstond in 1976 in Groot-Brittannië en is eigenlijk een zusterorganisatie van het meer algemene Earth Liberation Front (ELF). Het heeft geen officiële organisatiestructuur maar is eerder opgebouwd uit verschillende “cellen”, die wereldwijd, vaak autonoom ageren. Deze cellen hebben weinig of geen interactie met elkaar en wereldwijd zijn ze in minstens 25 landen gevestigd. (Liddick D. , 2006)

De aanslagen in België begonnen eind jaren 90, toen het ALF brand stichtte in tientallen hamburgerrestaurants en slachthuizen. Alhoewel ze tot extreme dingen in staat zijn, vindt de organisatie dat dreigingen en geweld tegenover personen niet kan. In die zin zijn ze hetzelfde als de CCC, die ook aanslagen pleegde zonder het beogen van personenslachtoffers. (Liddick D. , 2006)

Alf-militante Anja Hermans en Geert Waegemans werden in 2001 veroordeeld tot vier jaar effectieve gevangenisstraf nadat ze aansprakelijk waren gesteld voor brandstichting en bendevoering.

4.5 Hoe reëel is de dreiging?

Het is goed om ook een blik te werpen naar de toekomst in zekere zin. Het is immers belangrijk om te weten welke relevantie de problematiek heeft in de wereld en hoe die zich zal evolueren. Elke dag wordt ons gezegd dat extremisme in opmars is globaal gezien, maar hoeveel mensen bedraagt dat dan? Het is natuurlijk onmogelijk om daar een cijfer op te plakken, maar het is wel mogelijk om schattingen te maken. Daardoor kun je vaststellen welke trend zich nu voortzet in de wereld.

Wat met zekerheid vaststaat is dat extremisten (mensen die geweld als oplossing zien om de maatschappij te veranderen) een kleine groep vormen in vergelijking met de wereldbevolking. Om het gemakkelijk te maken, staat extremisme in deze paragraaf gelijk aan terrorisme; het aantal mensen dat actief gewelddadige acties pleegt (terroristen) is uiteraard veel gemakkelijker om te meten dan het aantal mensen dat geweld als oplossing ziet (extremisten). De stap tussen extremisme en terrorisme is vlug gemaakt. (Bonte, 2015)

Met de betrekking tot België is onderzoek gedaan naar het dreigingsniveau per soort extremisme en terrorisme. In het onderzoek van de FOD Binnenlandse Zaken werden experts gevraagd een schatting te doen over de dreigingsniveaus van enkele prominente soorten extremisme in België.

We nemen even het voorbeeld van Islamextremisme in België. Alle experten waren het er over eens dat Islamextremisme de meest bedreigende vorm van extremisme is in België. De moslimgemeenschap in Brussel en Antwerpen is één van de radicaliserende groepen in het land en die trend moet in de gaten worden gehouden. Met het vertrek van heel wat jonge moslims naar Syrië en Irak, wordt de dreiging alleen maar groter voor ook binnenlands extremistisch geweld. (FOD Binnenlandse Zaken, 2010). (De Morgen, 2015)

Extreem-links geweld kende een piek in de jaren tachtig met de Cellules Communistes Combattantes (CCC), maar vandaag is het lang niet meer zo dreigend. Wel stellen experten vast dat het anarchisme een opmars maakt, maar het gaat zelden verder dan vechtpartijen en vandalisme. (FOD Binnenlandse Zaken, 2010)

Extreem-rechts geweld komt nog steeds regelmatig voor in België, maar neemt niet de vorm aan van extremisme en terrorisme zoals we die kennen bij Islamextremisme. Er bestaat geen collectief van extreemrechtse organisaties, maar ze zijn eerder verspreid en hun extremistisch geweld uit zich vooral in geweld tegen niet-Westerse allochtonen, Joden, moslim, etc. Gewelddadige organisaties als Blood & Honour of Combat 18 zijn vooral actief in de clandestiene wereld en organiseren regelmatig rockconcerten die extreemrechts getint zijn.

Extremistische dierenrechtenorganisaties komen het minst voor in België volgens de experts. In de jaren negentig was het Animal Liberation Front behoorlijk actief en pleegde heel wat aanslagen. Vandaag is er weinig gevaar voor extremistisch geweld van dierenrechtenactivisten.

TE ONTHOUDEN
----

1) Extremisme heeft altijd al bestaan, 1000 jaar geleden gebruikten bepaalde groepen ook al geweld om de wereld te veranderen.
2) Extremisten zijn doorgaans niet gestoord / lijden niet aan een mentale afwijking, het zijn vaak normaal begaafde mensen zonder een klinisch verleden. Dat betekent dat het overal en bij iedereen kan voorkomen.
3) Ook in België komt extremisme regelmatig voor. België werd in het verleden regelmatig opgeschrikt door extremistisch geweld van bijvoorbeeld de CCC of het ALF.
4) Tegenwoordig is Islamitisch extremisme de grootste dreiging in België. Andere soorten extremisme zijn nog steeds aanwezig, maar minder prominent als Islamextremisme.

5 Interessante denkpijsten

In dit hoofdstuk komen verschillende discussiepunten aan bod, die relevant zijn voor het thema extremisme. Daarmee moet worden aangetoond dat er nood is aan een grootschalig debat om extremisme meer en meer te begrijpen en zo bepaalde trends te kunnen anticiperen. Wat volgt in dit hoofdstuk zijn stellingen die ontleed worden en waar bepaalde (tegen)argumenten aan gegeven worden, in de hoop om discussie aan te wakkeren. Dit hoofdstuk is toch van enig belang, omdat er een link wordt gelegd met enkele belangrijke principes van de journalistiek.

5.1 Tast de media de perceptie van extremisme aan?

Met deze stelling komen we terecht bij “framing”. Over de jaren heen heeft de pers een fundamentele rol gespeeld in het creëren van attitudes en percepties inzake de termen radicalisme, fundamentalisme, extremisme en terrorisme. Het heeft op een efficiënte manier deze termen kunnen definiëren en herdefiniëren. (Aqueel, 2009)

“Framing is het toekennen van een kader waardoor we betekenis kunnen verlenen aan een tekst of beeld.” (Van Gorp, 2007). Framing is haast onhoudbaar, iedereen framet. Politici framen, journalisten framen, Jan met de pet framet. Het is bijna onmogelijk om honderd procent objectieve verslaggeving te maken, zonder dat je ook maar iets van nuance aanbrengt, hetzij bewust of onbewust. (Van Gorp, 2007). Journalisten zijn dus nooit bezig met objectieve verslaggeving volgens deze denkpijst. (Leiden Universiteit)

Overigens kan het gebeuren dat de media beïnvloed wordt door een bepaalde politieke stroming. Die bepaalde politieke stroming kan een ideologie aanhangen die aan de woorden extremisme/terrorisme een specifieke connotatie geeft, met als gevolg dat de opinie van heel wat mensen op eenzelfde manier wordt beïnvloed. Meestal neigt de media om zich lichtjes te laten beïnvloeden door de heersende politieke stroming in een bepaald land. (Aqueel, 2009)

“Terrorism no longer means terrorism. It is not a definition : it is a political contrivance. “Terrorists” are those who use violence against the side that is using the word. The only terrorists whom Israel acknowledges are those who oppose Israel. The only terrorists the United States acknowledges are those who oppose the United States or their allies. The only terrorists the Palestinians acknowledge – for they too use the word – are those opposed to the Palestinians. (Fisk, 1990)

Om het te illustreren met een voorbeeld uit de media : op 31 juli 2015 kwam een Palestijnse baby om het leven toen Israëliëse kolonisten brand stichtten op de Westelijke Jordaanoever. Diezelfde dag

veroordeelde de Israëlische premier Benjamin Netanyahu de actie. Hij noemde de brandstichters terroristen, een woord dat hij normaal alleen gebruikt voor Palestijnen. Dit was haast meer nieuws dan de aanslag zelf. (Knack, 2015)

Met de opkomst van de digitale media, internet, etc. heeft een enorm groot deel van de bevolking rechtstreeks en direct toegang tot nieuwssites, magazines. Het is daarom belangrijk om de media in het oog te houden en vooral om de kwaliteit en objectiviteit/correctheid zoveel mogelijk te waarborgen. Want, de inhoud in kranten en dergelijke draait niet zozeer om harde feiten, maar eerder om zeer algemene ideeën en taalgebruik is daarbij een zeer invloedrijke bemiddelaar. (Fowler, 1991). Simpel uitgedrukt : er kunnen al vlug stereotypen ontstaan.

Overigens houdt de media zich gewoonlijk aan een model waarmee het nieuws verslaat, analyses geeft en meningen uit. Dit zogenaamde “cognitieve model”, zoals Teun Van Dijk het omschrijft, worden gevormd door de heersende culturele, politieke en religieuze tijdsgeest. In die context krijgen we een ook een duidelijker beeld waarom zoiets als “mediahype” bestaat. Het is gewoonweg ingebakken in de media zelf. (Van Dijk, 1988)

Of dit goed of slecht is, is een verkeerde vraag. Maar de vraag zou eerder moeten zijn “wat kan de media doen om een zo helder mogelijk beeld van de realiteit te vormen?”. Hoe dan ook, het is een open discussie die geen conclusie kent, maar is eerder een debat dat moet blijven gevoerd worden.

5.2 De media kan extremisme de kop indrukken

Extremistische groeperingen gebruiken de media vaak in hun voordeel om zoveel mogelijk aanhang te krijgen wereldwijd. Kijken we maar de Islamitische Staat die sinds jaar en dag regelmatig propagandafilmpjes verspreidt, om toch maar mensen van over de hele wereld te lokken naar Syrië en Irak. En dat lukt ze aardig, de media is een enorm efficiënt wapen geweest in de handen van IS om hun invloed uit te breiden. Het internet is hun krachtigste wapen, aangezien ze vooral het meest gebruik maken van websites om hun gewelddadig extremistisch gedachtegoed aan de man of vrouw te brengen. Met het online magazine *Dabiq* bijvoorbeeld, wil IS jonge mensen opleiden volgens hun ideologieën. Begin 2015 startte het ook een eigen televisiekanaal op, waar 24 uur per dag, zeven dagen op zeven, propaganda wordt uitgezonden.

Maar kan de media ook helpen in de strijd tegen extremisme? Wat als een grootschalig plan wordt opgesteld om gewelddadig extremisme te weren en de kop in te drukken? De media is een van de grootste troeven van de Islamitische Staat op dit moment, maar een voorzichtige aanpak zou het tij

kunnen keren en de media gebruiken als een wapen tegen extremisme. De media zou kunnen dienen als een “*weapon of mass persuasion*”. (Corman, 2008)

Maar het is belangrijk dat we ons geen illusies moeten maken, de strijd van de media tegen extremisme is geen simpele klus, aangezien het internet een enorm groot medium is. Er moet dus op gelet worden dat voor een juiste aanpak wordt geopteerd. Eigenlijk is het moeilijk om van een strijd te spreken, aangezien er totaal geen afgebakende *battlefields* zijn. Er is geen “hier” of “daar” of zwaartepunt op het internet. De media op het internet houden zich niet aan dezelfde regels als andere media. We zijn in een tijdperk waarin een insignificant individu met praktisch geen middelen een enorm grote invloed kan hebben op duizenden mensen.

Het is interessant om zo’n discussie te houden. Vandaag wordt al tot op zekere hoogte gebruik gemaakt van antipropaganda tegen extremistische organisaties. De Verenigde Staten publiceerden eerder al een film waarmee het mensen wil afraden die plannen hebben om zich aan te sluiten bij de Islamitische Staat. Ook worden regelmatig cartoons “gedropt” over conflictgebieden om mensen te overtuigen van de slechtheid van IS. Over de efficiëntie van deze methode is al veel gedebatteerd. (The Guardian, 2015)

TE ONTHOUDEN

- 1) Extremisme is niet steeds wat het lijkt. Mensen worden dagelijks beïnvloed in hun perceptie van extremisme ; wat het inhoudt, de draagkracht ervan en de dreiging ervan.
- 2) Het is belangrijk dat de media ervoor zorgt een zo helder/objectief/genuanceerd mogelijk beeld te geven van extremisme in de wereld. Dit is een proces dat voortdurend moet gebeuren.
- 3) De media kan ervoor zorgen dat het minder slagkracht geeft aan de propaganda van extremistische organisaties, mits het een goed uitgedokterde strategie gebruikt.
- 4) Ook extremistische organisaties maken gebruik van de media om hun ideeën te verkondigen. Deze propaganda wordt vaak opgepikt door andere media, wat dan weer in het voordeel van extremistische organisaties kan spelen.

6 Bibliografie

(sd).

ALDe'emeh, M. (2015). (D. Vandekerckhove, Interviewer)

Almond, G. A. (2003). *Strong Religion: The Rise of Fundamentalisms Around the World*.

Al-Noor. (2009). The New Face of The Middle East : The Devil in The Demographics. *Al-Noor*.

Aqueel, N. (2009). How the global press is framing "Extremism" and its variants.

Barro, R. (2002, Juni 10). The myth that poverty breeds terrorism. *Business Week*.

BBC Radio 4. (2014, maart 17). The roots of extremism.

Benyaich, B. (2015). *#radicalisme#extremisme#terrorisme*. Leuven: Van Halewyck.

Berkowitz, L. (1989). The frustration-aggression hypothesis : Examination and reformulation. *Psychological Bulletin*.

Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology : an internal review*.

Bhui K., N. W. (2014). *Is Violent Radicalisation Associated With Poverty, Migration, Poor Self-Reported Health And Common Mental Disorders?*

Bonte, J. (2015). (D. Vandekerckhove, Interviewer)

Bos, K. (2002). *De sociale drie-eenheid: sociale wetenschappen, sociale psychologie, sociale rechtvaardigheid*.

Bos, K. (2005). *What is responsible for the fair process effect?*

Bos, K. (2007). *Procedurele rechtvaardigheid : beleving bij burgers en implicaties voor het openbaar bestuur*.

Bos, K. v. (2002). *De sociale drie-eenheid : sociale wetenschappen, sociale psychologie, sociale rechtvaardigheid*.

Bos, K. v. (2002). *De sociale drie-eenheid: Sociale wetenschappen, sociale psychologie, sociale rechtvaardigheid*. Utrecht: Oratie.

Bos, K. v. (2007). *Procedurele rechtvaardigheid : Beleving bij burgers en implicaties voor het openbaar bestuur*.

Bos, K. v., & Lind, E. A. (2002). *Uncertainty management by means of fairness judgements*.

Bos, K. v., Loseman, A., & Doosje, B. (2009). *Waarom jongeren radicaliseren en sympathie krijgen voor terrorisme : onrechtvaardigheid, onzekerheid en bedreigde groepen*. Utrecht.

Brown, D. (1991). *Assessment and selection for groups*.

- Brown, R., & Hinkle, S. E.-C. (1992). Recognising group diversity : Individualism-collectivism and autonomous-relational social orientations and their implications for intergroup processes. *British Journal of Social Psychology*.
- Buijs, F. J. (2006). *Strijders van eigen bodem : radicale en democratische moslims in Nederland*.
- Cohn, N. (1963). Columbus Centre.
- Coolsaet, R. (2015, februari). <http://www.sampol.be/index.php/samenleving-en-politiek/zoeken-in-sampol/184-2015/februari-2015/1832-wat-drijft-de-syriestrijder>. Opgehaald van www.sampol.be: <http://www.sampol.be/index.php/samenleving-en-politiek/zoeken-in-sampol/184-2015/februari-2015/1832-wat-drijft-de-syriestrijder>
- Coolsaet, R. (2015, maart). WHAT DRIVES EUROPEANS TO SYRIA, AND TO IS? INSIGHTS FROM THE BELGIAN CASE. *Egmont Papers*.
- Coolsaet, R. (sd). Rik Coolsaet over Syriëstrijders: "Het is cool om jihadist te zijn".
- Corman, S. R. (2008). *Weapons of Mass Persuasion: Strategic Communication to Combat Violent Extremism*.
- Crenshaw, M. (2000). The psychology of terrorism: An agenda for the 21st century. *Political Psychology*.
- Crosby, F. (1982). *Relative deprivation and working women*. New York.
- Crosby, F. J. (1976). A model of egoistical relative deprivation. *Psychological Review*.
- Dailymail. (2013). The thrifty terrorists: Receipts reveal how al-Qaida records every expense down to 60 cents for cake and a \$1.60 pot of mustard . *dailymail*.
- De Morgen. (2015). Dit is het brein achter de verijdelde aanslag. *De Morgen*.
- De Morgen. (2015, augustus 20). <http://www.demorgen.be/buitenland/-bibliotheken-scholen-ziekenhuizen-alles-gaat-de-lucht-in-a2429153/>. Opgehaald van demorgen.be: <http://www.demorgen.be/buitenland/-bibliotheken-scholen-ziekenhuizen-alles-gaat-de-lucht-in-a2429153/>
- Der Spiegel. (2014, november). Der Dschihad-Kult : Warum deutsche Jugendliche in den "heiligen Krieg" ziehen. *Der Spiegel*.
- deredactie. (2011). *Activisten vernielen omstreden aardappelveld*. Opgehaald van Activisten vernielen omstreden aardappelveld
- deredactie. (2014). Verschillende jihadaanslagen in België verijdeld. *deredactie.be*.
- Doosje, B., Kateman, S., & Mathyi, P. (2007). *The relation between threat, ethnic attitudes and anger after 9/11/2001 : the role of group membership*.
- Erikson, E. H. (1959). Identity and the life cycle : selected papers. *Psychological Issues*.

- Esteban, J. A., & Debray, R. (1994). On the measurement of polarization. *Econometrica*.
- Farrington, D. P. (2007). Childhood risk factors and risk-focused prevention. *The Oxford handbook of criminology*.
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*.
- Fisk, R. (1990). *Pity the nation : Lebanon at war*. Londen.
- FOD Binnenlandse Zaken. (2010). *Polarisering en radicalisering : een integrale preventieve aanpak*.
- Fowler, R. (1991). *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press*.
- Franco, B. (1986). *Sociologie du travail : Vol. 28, No. 4, Violence politique et terrorisme, pp. 458-483*. Elsevier Masson SAS.
- Fry, S. (2011, Oktober 12). Stephen Fry's Planet Word.
- Grant, P. R. (1995). From ethnocentrism to collective protest : Responses to relative deprivation and threat to social identity. *Social Psychology Quarterly*.
- Guardian. (2008, juli 30). Yemen Terrorism : Soft Approach to Jihadists Starts To Backfire As Poverty Fuels Extremism. *The Guardian*.
- Hermans, A. (2015, juli 3). Gewelddadig extremisme en extremistische overtuigingen Individuele verschillen en determinanten vanuit geïntegreerd perspectief.
- Hitchens, C. (2001). *Letters to a young contrarian*. Verenigde Staten: Basic Books.
- Hogg, M. A. (2004). *Uncertainty and extremism : Identification with high entativity groups under conditions of uncertainty*.
- Hogg, M. A., & Bos, K. v. (2007). Uncertainty and Extremist Behaviour.
- Hogg, M. A., & Mullin, B. A. (1999). *Joining Groups to reduce uncertainty : subjective uncertainty reduction and group identification*.
- Huyghe, W. (2007). *Anja Hermans: van idealiste tot terroriste en terug : kleine vonk, groot vuur*. Van Halewyck.
- Inkeles, A. (1969). *Making Men Modern: On the Causes and Consequences of Individual Change in Six Developing Countries*.
- International Business Times. (2015, februari 2). <http://www.ibtimes.com.au/terrorism-has-nothing-do-islam-us-president-barack-obama-dismisses-religious-war-1416913>. Opgehaald van <http://www.ibtimes.com.au/terrorism-has-nothing-do-islam-us-president-barack-obama-dismisses-religious-war-1416913>: <http://www.ibtimes.com.au/terrorism-has-nothing-do-islam-us-president-barack-obama-dismisses-religious-war-1416913>
- Knack. (2014, september 20). 'IS-aanslagen in België verijdeld'. *De Morgen*.

- Knack. (2015, juli 31). *knack.be*. Opgehaald van *knack.be*:
http://www.knack.be/nieuws/wereld/zeldzaam-gesprek-tussen-netanyahu-en-abbas-dood-palestijnse-peuter-is-terreurdaad/article-normal-590955.html?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_campaign=knack
- Leiden Universiteit. (sd). Journalisten zijn niet bezig met objectieve verslaggeving. Leiden.
- Levine, R. A., & Campbell, D. T. (1972). *Ethnocentrism : Theories of conflict, ethnic attitudes and group behavior*.
- Liddick, D. (2006). *Eco-terrorism: Radical Environmental and Animal Liberation Movements*.
- Liddick, D. R. (2006). *Eco-terrorism: Radical Environmental and Animal Liberation Movements*.
- Liebman, C. (1983). *Extremism as religious norm*.
- Luyckx, K. (2014, augustus 30). Counsel for Jejoen Bontinck (a repentant Syria fighter). *De Standaard*.
- M. Lombardi, E. R. (2014). *Countering Radicalisation and Violent Extremism Among Youth to Prevent Terrorism*.
- Martin E. Marty, R. S. (1991). *Accounting for Fundamentalisms: The Dynamic Character of Movements*.
- Mason P., J. O. (2006). *Religious Extremism*. Evans Brothers.
- Mc Cauley, C., & Moskalenko, S. (2008). Mechanisms of political radicalization : pathways to terrorism. *Terrorism and political violence*.
- Meertens R.W., P. Y. (2006). *In iedereen schuilt een terrorist : Een sociaal-psychologische analyse van terroristische sekten en aanslagen*. Schiedam: Scriptum.
- Mellis, C. (2007). Amsterdam and radicalisation : the municipal approach.
- Moghaddam, F. M. (2005). The staircase to terrorism : A psychological exploration. *American Psychologist*, 161-169.
- Moorman, R. H. (1991). Relationship between organizational justice and organizational citizenship behaviours : do fairness perceptions influence employee citizenship? *Journal of Applied Psychology*.
- Nader, P. S. (2013). *Former Members' Perspectives Are The Key to Impacting The FARC*.
- Peck, S. (1993). Further Along the Road Less Traveled: The Unending Journey Towards Spiritual Growth.
- Post, J. M. (2003). The terrorists in their own words: Interviews with thirty-five incarcerated Middle Eastern terrorists. *Terrorism and Political Violence*.

- Post, J. M. (2004). *Leaders and their followers in a dangerous world: The psychology of political behavior*.
- Rasch, W. (1979). *Psychological dimensions of political terrorism in the Federal Republic of Germany*.
- Rivas, T. (2003). *Onrechtvaardig diergebruik*. Delft: Koopman & Kraaijenbrink.
- Sageman, M. (2004). *Understanding Terror Networks*.
- Schbley, A. H. (2000). Torn between God family and money: The changing profile of Lebanon's. *Studies in conflict and terrorism*.
- Schmid, A. P. (2013). *Radicalisation, de-radicalisation, counter-radicalisation: A conceptual*. Den Haag.
- Schmitt, M. &. (2002). *Stereotypic ingroup bias as self-defence against relative deprivation: evidence of a longitudinal study of the German unification process*.
- Sherif, M. (1966). *In common predicament : social psychology of intergroup conflict and cooperation*.
- Slootman, M. ,. (2006). *Processen van radicalisering : waarom sommige Amsterdamse moslims radicaal worden*.
- Spaaij, R. (2012). *Understanding Lone Wolf Terrorism: Global Patterns, Motivations and Prevention*.
- Stephan, W. G., Boniecki, K. A., Ybarra, O., Bettencourt, A., Ervin, K. S., Jackson, L. A., et al. (2002). The role of threats in the racial attitudes of blacks and whites. *Personality and Social Psychology Bulletin*.
- The Guardian. (2001, Oktober 11).
- The Guardian. (2014). Religious extremism main cause of terrorism, according to report.
- The Guardian. (2015, maart 27). <http://www.theguardian.com/world/2015/mar/27/us-airdrops-anti-isis-cartoon-propaganda-raqqa-syria>. Opgehaald van <http://www.theguardian.com/world/2015/mar/27/us-airdrops-anti-isis-cartoon-propaganda-raqqa-syria>: <http://www.theguardian.com/world/2015/mar/27/us-airdrops-anti-isis-cartoon-propaganda-raqqa-syria>
- Union, C. o. (2005). *The European Union Strategy for Combating Radicalisation and Recruitment to Terrorism*. Brussel.
- United Nations. (2005). *UN Security Council Resolution 1624*.
- Van Dijk, T. (1988). *News as Discourse*.
- Van Gorp, B. (2007). *Journal of Communication*.
- Van Leeuwen, M. (2005). Ronselen in Europa voor de Heilige Oorlog. *Justitiële Verkenningen*.
- Veldhuis, T., & Bakker, E. (2007). Causale factoren van radicalisering en hun onderlinge samenhang. *Vrede en Veiligheid*.

Victoroff, J. (2005). The mind of the terrorist: A review and critique of psychological approaches.
Journal of Conflict Resolution.

vox. (2015, februari 19). <http://www.vox.com/2015/2/19/8065143/obama-isis-islam>. Opgehaald van
<http://www.vox.com/2015/2/19/8065143/obama-isis-islam>:
<http://www.vox.com/2015/2/19/8065143/obama-isis-islam>

Weyembergh, A. &. (2012). Domestic provisions and case law : the Belgian case.

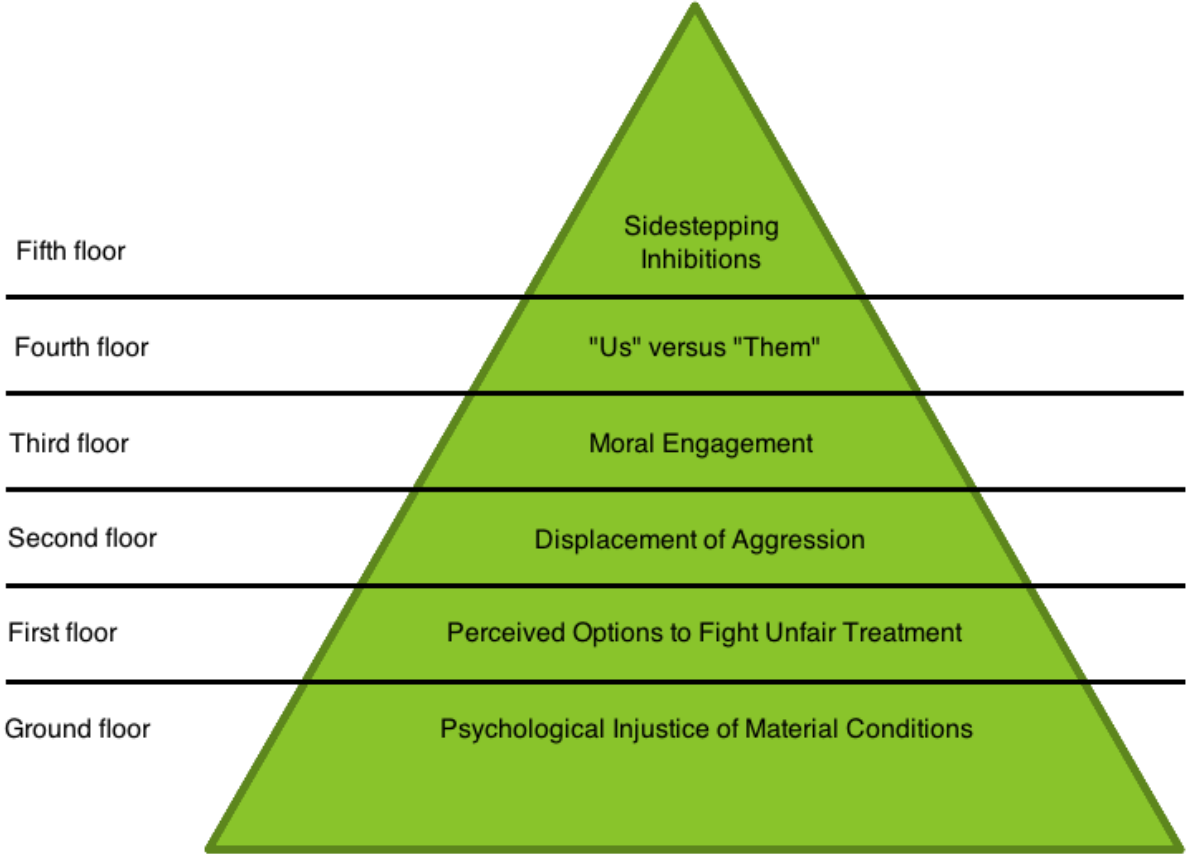
Wintrobe, R. (2006). *Rational Extremism: The Political Economy of Radicalism.*

Wolters W., d. G. (2005). *Maatschappelijke Problemen.* Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.

Wood, G. (2015, maart). Opgehaald van [ww.theatlantic.com](http://www.theatlantic.com):
<http://www.theatlantic.com/features/archive/2015/02/what-isis-really-wants/384980/>

7 Bijlagen

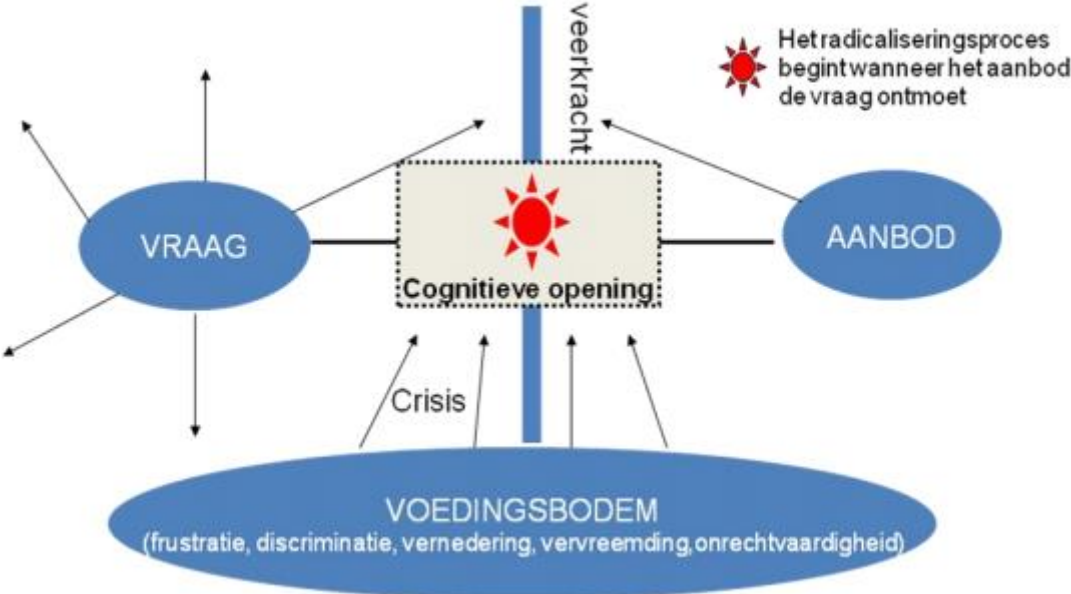
7.1 Moghaddam's staircase of terrorism

7.2 Piramidale model van Mc Caulay en Moskalenko

7.3 Model van Colin Melis

Persoonlijke verwerking

8 Situering van het onderwerp in de media

In dit deel zien we hoe het onderwerp extremisme en meer bepaalt de vraag naar de drijfveren/motieven van extremisme, in de media aan bod komt. Dit onderwerp is een veel besproken thema in de media; wereldwijd worden er zowel televisieprogramma's, radioprogramma's en lange achtergrondstukken over gemaakt. Ik maakte een selectie van drie belangrijke en interessante cases.

8.1 Radio

Wat : Radiodocumentaire "The roots of extremism"

Waar : BBC Radio 4

Datum : 17 maart 2014

In dit radioprogramma van de BBC (17 maart 2014) staat volgende vraag centraal : "wat drijft mensen om andere mensen uit te roeien?" Deze vraag komt in grote lijnen overeen met mijn eigen onderzoeksvraag : "Hoe komt het dat mensen extremistisch worden?". In dertig minuten proberen verschillende sprekers de geheimen te ontrafelen van de menselijke psyche en de invloed van externe factoren op de mens. Presentator Jeremy Lewis is de sturende kracht achter het onderzoek.

BBC Radio 4

Deze radiozender van de BBC kenmerkt zich door een enorm aanbod van verschillende programma's. Vrijwel alles komt er aan bod; actualiteit, drama, komedie, wetenschap en geschiedenis. Een radiozender waar je programma's van aanzienlijke kwaliteit kunt beluisteren, uiteraard in het Engels.

Invalshoeken

In dit programma wordt het voorbeeld van de nazi's gebruikt om extremisme onder de loep te leggen. Een team van journalisten, historici en psychologen proberen de drijfveren van het fascistisch extremistisch geweld te achterhalen; hoe kon het zijn dat Adolf Eichmann, een van de sturende krachten achter de Holocaust, er zo ogenschijnlijk normaal uitzag op zijn proces in Jeruzalem in 1961? *"We expected a monster, but what did we see? We saw this mild man, slightly hunched, fastidious, like a typical bureaucrat."* De banaliteit van het extremisme choqueeerde veel mensen in

die tijd en onderzoek was nodig om meer verklaringen te zoeken voor het extreme geweld. *“Maybe what we have seen, is the pathological possibility of the normal mind”*. David Astor, een redacteur bij de Britse krant *“The Observer”* was één van de eerste die hier aandacht aan besteedde en samen met historicus Norman Cohn richtten ze het Columbus Centre op, een team dat psychologisch en sociologisch onderzoek deed naar de drijfveren van extremistisch geweld doorheen de menselijke geschiedenis. Via onderzoek zou een praktische oplossing kunnen ontstaan waarmee extremistisch geweld de kop kan ingedrukt worden – althans, dat was hun opzet van het onderzoek. Het onderzoek eindigde in 1980 en laat tot op vandaag en enorme indruk achter in de wereld van psychologie, sociologie en geschiedenis.

Dit programma is zeer handig geweest voor het onderzoek naar de drijfveren van radicalisering en extremisme. Inhoudelijk gaat dit programma over een van de eerste grondige, uitgebreide onderzoeken naar extremisme en de menselijke psychologie daarachter.

Opbouw programma

Het is een historische documentaire, een terugblik naar het verleden maar heeft ook heel wat raakpunten met het heden. Dit is eigenlijk geen klassiek radioprogramma, maar doet eerder denken aan een televisieprogramma zonder beelden. De gasten zijn op voorhand gecontacteerd en geïnterviewd, het programma is van tevoren opgenomen, ingesproken en gemonteerd. Niet wat we gewoonlijk horen op de radio, waar een presentator het woord voert en bijvoorbeeld telefoongesprekken voert met gasten en enkele excerpten van interviews laat horen.

8.2 Print/online

Wat : Longread “What ISIS really wants”

Waar : website The Atlantic

Datum : maart 2015

In maart 2015 publiceerde het Amerikaanse magazine The Atlantic een zeer interessant artikel over de Islamitische Staat. De Canadese journalist Graeme Wood spendeerde heel wat maanden aan het schrijven van deze longread en interviewde enkele prominente figuren in de Westerse wereld die de ideologie van de Islamitische Staat aanhangen. Zo kon Wood een artikel schrijven zonder ooit een voet te zetten op grondgebied van IS. (Wood, 2015)

The Atlantic

The Atlantic bestaat al sinds 1857 en staat sinds jaar en dag bekend als een kwalitatief magazine waar verschillende onderwerpen aan bod komen. Het magazine laat zich ook kennen als een gematigd blad, waar alle kanten van een verhaal belicht worden om een zo objectief en helder mogelijk beeld te scheppen van de gebeurtenissen in de wereld. Veelal worden longreads gepubliceerd, dat zijn lange achtergrondstukken die veel meer informatie en diepgang verschaffen dan een gewoon krantenartikel of achtergrondstuk.

Invalshoeken

Graeme Wood scheidt een enorm scherp beeld over de Islamitische Staat en herleidt ze niet tot een hoop barbaren die journalisten onthoofden in de woestijn. Net dat beeld, dat de Westerse media voortdurend verspreiden, heeft er voor gezorgd dat IS de proporties heeft kunnen aannemen die we vandaag zien. Het onderschatten van de extremistische Islam en het voortdurend denigreren van moslims heeft net de opkomst van IS in de hand gewerkt. Dat is het uitgangspunt van deze longread.

Dit artikel is uiterst relevant voor het onderzoek dat ik gevoerd heb naar extremisme en de oorzaken ervan. De introtekst van het artikel toont aan hoe de vork aan de steel zit : “*We have not defeated the idea, we do not even understand the idea*”. Deze quote alleen toont aan hoe weinig de wereld weet van extremisme (in deze case de extremistische Islam) en ook zijn wereldleiders, journalisten en onderzoekers vaak radeloos in het vinden naar verklaringen.

Je hoort vaak dat de onmenselijke slachtpartijen in de naam van de Islam, hoegenaamd niets met de Islam of religie in het algemeen te maken heeft. Maar dat is een verkeerde denkwijze, beweert

Graem : *“The reality is that the Islamic State is Islamic. Very Islamic. Yes, it has attracted psychopaths and adventure seekers, drawn largely from the disaffected populations of the Middle East and Europe. But the religion preached by its most ardent followers derives from coherent and even learned interpretations of Islam.”*

Het is niet omdat de Islamistische dogma's in de Westerse wereld van weinig tel zijn wegens achterhaald, primitief etc. , dat die lijn moet worden voortgetrokken in Irak en Syrië. Soms moet je gewoon aannemen dat het schreeuwen van *Allah Akbar* bij een onthoofding ook uit religieuze overwegingen kan.

Opbouw artikel

Wood interviewde enkele prominente figuren die zouden kunnen worden gezien als Islamspecialisten en die zelf een extreme tak van de Islam aanhangen. Let wel, deze figuren wonen in de Westerse wereld.

Musa Cerantonio, een Australische bekeerde Islamgeestelijke wordt beschouwd als een van de invloedrijkste “rekruteurs” sprak over hoe hij zijn ideologie ziet en zijn rol in de wereld van IS. Anjem Choudary is de leider van Islam4UK, de Britse variant van Shariah4Belgium, waar Fouad Belkacem leider van was. Bernard Haykel is een van de meest prominente seculiere geleerden in de Islamwereld en kan heel wat context verschaffen in enkele moeilijke vraagstukken.

8.3 Televisie

Wat : Documentaire “The Root of All Evil”?

Waar : Channel 4, Verenigd Koninkrijk

Datum : Januari 2006

De befaamde Britse bioloog Richard Dawkins staat bekend om zijn strijd tegen irrationaliteit en in het kader daarvan maakte hij deze tweedelige documentaire. In *“The Root of All Evil?”* stelt Dawkins religie aan de kaak en beweert hij dat het een van de belangrijkste oorzaken is van extremisme in de wereld. Zijn bewering is dat extremisme in alle vormen en maten voorkomt en dat het fenomeen wereldwijd verspreid is. *“This isn’t just problem of Islam”*, zegt Dawkins; eerder een probleem van alle religies, maar hamert toch voortdurend op Christendom, Jodendom en Islam. Dat is toch wat zijn boodschap van deze documentaire inhoudt. Na het maken van deze documentaire, publiceerde Dawkins ook nog de bestseller *“The God Delusion”*, waar grofweg hetzelfde verhaal in beschreven staat. Dawkins geniet een grote aanhang, maar een even grote groep die hem bekritiseert en zelfs bedreigt.

Het eerste deel van de documentaire heet *“The God Delusion”*, hierin beschrijft Dawkins het probleem met religie. Hij gaat daarvoor naar het Midden-Oosten (Israël), maar vindt eveneens voorbeelden in de Westerse wereld; zo bekritiseert hij de zogenaamde evangelische kerken in de Verenigde Staten, een land waar de ruime meerderheid blindelings gelooft in het bestaan van een hoger wezen. Of Noord-Ierland, waar niet zo lang geleden een dodelijk conflict tussen Katholieken en protestanten heerste. Volgens Dawkins is een analogie met extremistische groeperingen aan de andere kant van de wereld, niet ver weg. Religie is gevaarlijk, want het zet een rem op het vermogen om onafhankelijk te denken en laat mensen toe om vreselijke daden te begaan. Van goddelijke genezingen in Lourdes, tot bomaanslagen in Jeruzalem, volgens Dawkins is het allemaal een slag in het aangezicht van wetenschap en rationaliteit.

In het tweede deel van de documentaire *“The Virus of Faith”* gaat Dawkins een stap verder in zijn kritisch onderzoek naar religie. Specifiek richt hij zich op de gevolgen van religie, dat zo fundamenteel aanwezig is in veel delen van de wereld. Hij beweert dat religie een afwijkend, ietwat pervers moraal kompas in de hand werkt en hij bekritiseert de indoctrinatie van jonge kinderen in de scholen. *“I want to show how faith acts like a virus that attacks the young and infects generation after generation”*. Deze documentaire is zeer relevant voor deze bachelorproef, aangezien het enkele vragen poogt te beantwoorden die overeen komen met het onderzoek in deze scriptie.

9 Formatanalyse

9.1 Koppen

Voor mijn reportage heb ik het format van Koppen gevolgd. Ik heb die keuze gemaakt omdat de reportages in Koppen zich vaak situeren in het human interest genre en daar leunt mijn reportage ook wat bij aan. Een aflevering van Koppen bestaat gewoonlijk uit drie kortere reportages van rond een kwartier. In Koppen komen maatschappelijk relevante thema's aan bod, maar dus ook met oog voor de mensen zelf. Dat maakt Koppen uniek en ik heb me dus daarop gebaseerd omdat ik vind dat dit format het beste van twee soorten laat samenkomen.

9.2 Concept en missie

Koppen is een reportageprogramma van de VRT en wordt iedere donderdagavond uitgezonden op één. Een aflevering van Koppen bestaat uit drie relatief korte reportages (ca. 15 minuten). Koppen moet onderscheiden worden van Koppen XL, daar wordt telkens één lange aangekochte reportage getoond. Koppen XL wordt op dinsdagavonden en in de zomermaanden uitgezonden op één. Na de zomer van 2015 zal Phara De Aguirre de rol van presentatrice overnemen, voorheen was dat Tim Verheyden. Naast De Aguirre en Verheyden werken nog heel wat mensen mee aan het programma. Zo werkt ook Annelies Van Herck mee aan Koppen en Koppen XL en naast haar nog veel andere redactieleden.

Het concept van Koppen is relatief simpel : spraakmakende menselijke televisie maken. Er worden vaak actuele thema's behandeld en de nadruk ligt op ijzersterke menselijke verhalen die op hetzelfde moment maatschappelijk relevant zijn. Kijken we maar naar de reportage "Jong en depressief", waarin het verhaal van VRT-journalist Riad Bahri wordt uitgelegd. Koppen sneed het thema depressie aan, waar nog steeds een sociaal taboe over heerst en bracht het op een zeer menselijke manier aan de man.

9.3 Beknopte historiek en evolutie

Koppen ging van start in 1999 en wordt tot vandaag nog steeds gemaakt door de VRT en uitgezonden op één. De eerste presentator van Koppen was Dirk Tieleman, hij was presentator van 1999 tot 2002. Daarna nam Indra Dewitte de rol van presentatrice over en even later werd dat Wim De Vilder en Annelies Van Herck. De Vilder blijft presentator tot 2013. Daarna werd Tim Verheyden presentator, tot juni 2015.

9.4 Doelpubliek

Koppen probeert zoveel mogelijk mensen te bereiken, dat merk je ook aan de reportages die ze uitzenden. Eigenlijk is het een heel eigenzinnig programma, ze maken gewoon waar ze zin in hebben en wat ze denken dat het brede publiek zal smaken. Koppen behandelt doorgaans actuele thema's en geeft er dan een eigen draai aan, door er een human interest invalshoek aan te breien of op een andere manier. Koppen is best wel goed in onderzoeksjournalistiek, want hun reportages zetten vaak een stempel en staan er om bekend dat ze "out-of-the-box" denken.

Thema's als migratie, integratie, seksisme en depressie zijn terugkerende thema's. Deze thema's zijn altijd actueel en leveren vaak intrigerende en mooie televisie op. Koppen kan gewichtige thema's zoals bovenstaande op een zowel positieve als negatieve manier aan bod laten komen; het hangt allemaal een beetje af welk punt ze nu precies willen maken en hoe het thema in de loop van de tijd in de actualiteit aan bod is gekomen.

Is Koppen gericht op de meerwaardezoeker? In zekere zin wel, maar ze verpakken vaak gewichtige thema's op een manier die toegankelijk is voor meeste mensen. De meeste kijkers zijn volwassenen van tussen de 25 jaar en 55 jaar, de meest actieve laag van de bevolking met andere woorden. Voor die leeftijdscategorie zijn bepaalde thema's belangrijk bv.: burn out's, kinderen, ouderen, scheidingen, verslavingen, gezondheid, religie, discriminatie, etc. Noem het maar op. Koppen schuwt geen enkel taboe en probeert dus spraakmakende televisie te maken voor een zo breed mogelijk publiek (van alle etnische, seksuele, religieuze oriënteringen).

9.5 Opbouw

Elke aflevering bestaat uit drie kortere reportages van elk een kwartier ongeveer. Het begin van Koppen wordt steevast ingeleid door de presentator Tim Verheyden. Na de zomer van 2015 wordt dat Phara De Aguirre. De presentator geeft extra uitleg bij de reportages ; naar aanleiding van wat zijn ze gemaakt (dus een link met de actualiteit of andere gebeurtenissen), hoe zijn ze gemaakt, enzovoort. Tussen de reportages door geeft de presentator meer uitleg over wat de mensen net gezien hebben en wat ze nog moeten zien.

De laatste aflevering van Koppen voor de zomerstop in 2015 was die van 18 juni. Ik zal deze aflevering even onder de loep nemen en de belangrijkste, opvallendste en interessantste kenmerken en bevindingen vermelden. Daarna maak ik een sterkte-zwakte analyse, zowel van de aflevering als van het programma zelf.

In de aflevering van 18 juni 2015 kwamen drie thema's aan bod : ten eerste een reportage over "mediwiet", de term voor medicinale cannabis die sinds kort in bepaalde gevallen legaal mag

verkocht worden op doktersvoorschrift. Ten tweede een reportage over Elon Musk, de Amerikaanse schatrijke visionair uit Silicon Valley en ten derde een reportage over hoe onze neus onze keuzes en gedragingen beïnvloedt.

Reportage één gaat dus over mediwiet. Koppen snijdt hiermee dus een gevoelig thema aan : het gebruik van cannabis, Verheyden doet de introductie en praat hierover. Cannabis bevindt zich al jaren in de grijze zone als het op gebruik aankomt, het recreatief gebruik wordt gedoogd, maar dan toch weer niet. Voor medicinaal gebruik ligt het anders, de laatste jaren wordt daar veel onderzoek naar gevoerd, maar toch blijft cannabis een soort van taboe in de maatschappij. Sinds kort mag mediwiet slechts in een beperkt aantal gevallen gebruikt worden. Koppen onderzoekt de helende kracht van cannabis en gaat op bezoek bij een MS-patiënt die mediwiet gebruikt om de pijn te verzachten en een algemeen gevoel van rust te krijgen, maar eigenlijk mag het nog niet. Ook wordt het verhaal van een klein meisje met een ernstige vorm van epilepsie getoond, cannabisolie blijkt een goed geneesmiddel voor haar. Na de reportage maakt de presentator enkele bemerkingen en dat zet de mensen wel aan tot denken.

Dan reportage twee, die gaat over Elon Musk, de beroemde ingenieur/ondernemer/visionair uit Silicon Valley. Een andere soort reportage dus, aangezien het continenten overstijgt. Maar desalniettemin zeer interessant en ook relevant voor ons. Aangezien Musk een blik werpt naar de toekomst en zijn uitvindingen ook ons leven kunnen beïnvloeden. Wordt weer ingeleid door Verheyden en daarna een human interest verhaal, gecombineerd met de visies en toekomstplannen die Musk in zijn arsenaal heeft.

Reportage drie dan, over de manier waarop onze neus – meer bepaald ons reukorgaan – onze keuzes en gedragingen kan beïnvloeden en hoe sommige marketeers daar gretig op inspelen. Een zeer originele aanpak voor een reportage. En toch ligt het zo voor de hand, dat zei ook de presentator in het begin van de reportage. Deze reportage geeft de inkijk in de trucs en methodes die winkeliers of marketeers gebruiken om klanten te lokken. Bijvoorbeeld : de geur van vers brood bij een koude bakker zal mensen meer aanzetten om brood te kopen. Een reportage als deze is redelijk fascinerend en breidt ook je kennis uit. Koppen slaagt er toch steeds in om boeiende reportages te maken.

9.6 Sterkte-zwakteanalyse

Persoonlijk vind ik dat de sterktes de zwaktes zwaar overstijgen bij een programma als Koppen. Ik zei reeds dat Koppen de beste aspecten van verschillende soorten journalistiek combineert en daarmee spraakmakende, interessante en maatschappelijk relevante reportages weet te maken. Maar ik zal toch nog even een lijstje maken met de sterke punten en de iets zwakkere punten.

Sterktes

- Combinatie van kwalitatieve onderzoeksjournalistiek met human interest verhalen, zo krijg je het beste van twee kanten en dat resulteert in spraakmakende televisie.
- Vaak zeer originele thema's die op een andere manier worden besproken. Koppen werpt vaak een ruimere blik op de zaken en weet daar steeds mee te boeien.
- De opbouw van de verhalen zit goed : een inleiding door de presentator, gevolgd door enkele voiceovers die het verhaal in de reportage aan elkaar breit.
- Bondige reportages waar voldoende informatie in wordt meegegeven. Koppen slaagt er in om moeilijkere thema's steeds in 15 minuten voldoende aan bod te laten komen en je hoort het verhaal van verschillende kanten.
- Het verhaal wordt mooi in beeld gebracht en er wordt gebruikt gemaakt van sprekende beelden, passende sfeermuziek en de montage wordt steeds keurig afgewerkt tot een mooi geheel.

Zwaktes

- Eén van de belangrijkste sterktes is misschien soms hun zwakte. Doordat ze maar over 15 minuten beschikken per reportage, kan het soms zijn dat je niet genoeg informatie mee krijgt. Vaak is het zo dat sommige thema's nu eenmaal langer dan 15 minuten duren om volledig uitgelegd te krijgen. Dan wordt er soms iets te veel toegespitst op het human interest aspect en krijgt de kijker net iets te weinig informatie mee.
- (...) Eigenlijk moet ik toegeven dat Koppen een prachtig programma is dat al jaren kwalitatieve reportages aflevert, ik vind weinig zwakke punten in hun format, opbouw of andere zaken. Het is niet voor niets dat Koppen al ruim 15 jaar op televisie te zien is.

9.7 Eigen werkwijze

In mijn eigen reportage probeer ik ook onderzoeksjournalistiek te koppelen aan human interest interviews. Ik heb heel wat mensen met expertise over mijn thema “extremisme” geïnterviewd en heb enkele reportages van Koppen bekeken om inspiratie op te doen. Naast de experts, heb ik ook enkele verhalen verzameld van mensen die ooit zelf extremist waren. Dat zijn waardevolle getuigenissen, waar ik interessante televisie mee kan maken.

Het begin van mijn reportage moet direct een stempel zetten en de mensen aanspreken. Daarom heb ik er voor gekozen om de reportage van start te laten gaan met archiefbeelden van extremistische groeperingen wereldwijd, begeleid door een sfeermuziekje dat van in het begin de kijker moet laten afvragen : “wat gebeurt hier?”. Daarna stel ik enkele vragen in een voice-over en laat ik enkele quotes zien waar mensen uit kunnen afleiden waar de reportage over gaat en hoe ik het aangepakt heb. De getuigenissen van Montasser AIDe’emeh en Anja Hermans zijn van cruciaal belang, zij vormen namelijk de basis voor mijn human interest verhalen. Daarnaast heb ik ook een expert geraadpleegd, Joost Bonte. Bonte komt regelmatig in contact met radicale en extremistische jongeren en weet als geen ander welke factoren vaak mee spelen in radicalisering. Dus naast het human interest aspect, heb ik ook geprobeerd om wat onderzoeksjournalistiek te verwerken in de reportage. Bonte vult vaak de quotes van Montasser en Anja aan en komt af met een uitleg. Om nog iets extra toe te voegen aan de reportage, heb ik ook een ex-woordvoerder en actief lid van een anti-Islambeweging Pegida Vlaanderen geïnterviewd, namelijk Rudy Van Nespen. Ik heb enkele quotes van Rudy erin verwerkt omdat ik het nodig vond te vermelden dat extremisme niet is wat het lijkt en dat de perceptie van extremisme vaak verkeerd is. Rudy vertelt dat Pegida geen extremistische organisatie is, maar geweldloos hun standpunten wil verkondigen. Desalniettemin is er vaak een kleine stap tussen actie voeren (geweldloos radicalisme) en extremisme. De verschillende factoren zijn zeer complex en moeilijk te achterhalen, veel onderzoek is nog nodig, zeker met het oog op preventie. Ik heb met andere woorden mijn conclusie veelvoudig proberen te maken : enerzijds duidelijk maken dat extremisme een zeer complex en vaak dubbelzinnig concept is en anderzijds dat onderzoek nog steeds noodzakelijk is, want het zit eenmaal voor een deel in de mens en dat zal het in de toekomst blijven.

10 Scenario

10.1 Script

Beelden van IS, betogingen, Ku Klux Klan, ...

QUOTE

Anja : “Waar ligt de grens tussen actie voeren en extremisme, dat is vaak een heel dunne grens”

VO

Waarom wordt iemand extremist?

"Als ik als 16jarige een ronselaar had gevonden, was ik misschien ook vertrokken.

Wat bezielt mensen om bommen te leggen, brand te stichten of zelfs andere mensen te doden?

“Als ik daar nu naar terugkijk, is dat absolute waanzin, ik krijg daar nog steeds m’n hoofd niet rond. Zoveel jaren later zelfs. Je hebt die feiten wel gepleegd, ik zou dat nu niet meer doen.”

Het is vaak een samenloop van omstandigheden die mensen naar geweld doen grijpen.

TITEL

Beelden van fluitende vogeltjes, natuurbeelden

QUOTE

Anja : “Als je constant bezig bent met wereldproblematieken, met alles dat fout is. Je voelt je machteloos maar ook zeer kwaad. Wereld blijft doordraaien en er verandert niks. Combinatie machteloosheid en enorme woede.”

Beelden van Anja in haar huis, foto’s van Anja’s jeugd, etc.

VO

Anja Hermans werd als kind gepest op school en liep weg van huis op haar veertiende. Ze voelde zich niet goed in haar vel en alleen bij dieren kwam ze tot rust. Uiteindelijk kwam ze terecht in het krakersmilieu, waar ze gelijkgestemden ontmoette. Ze werd steeds radicaler en begon actie te voeren tegen dieronvriendelijke organisaties, maar dat liep al snel uit de hand.

QUOTE

Beelden van ALF aanslagen, Anja op straat, ...

Anja : "Vroegen acties niet aan, vlogen heel de tijd in de cel. Kentering in gekomen, want dit had geen zin, wij mochten nog actie voeren, die van mcdo liggen daar niet wakker van. Toen al vaag gehoord van ALF, toen plots in verdiept. Besloten om hen te pakken waar het raakt, in hun portefeuille. In het begin kleinschalig, op den duur groter en groter. Was dit extremisme, zeker en vast."

VO

Zo ging het ook voor Montasser AIDe'emeh. Op zoek naar een beter leven emigreerde hij op jonge leeftijd met zijn familie vanuit Palestina naar België. Het was echter hier dat zijn frustraties de bovenhand namen.

Beelden van Montasser in een café, is bezig met zijn GSM.

QUOTE

Montasser : "Ik groeide eigenlijk op met die oorlogsachtergrond. Opgroeien in vluchtelingenkamp en mijn draai niet vinden in de maatschappij hebben er voor gezorgd dat ik vast zat." In mijn geval kon ik als Palestijn nooit praten over mijn geschiedenis. Kon daar nooit over spreken, dus zat ik met frustraties"

VO

Extremisme bleek even de enige uitweg voor Montasser.

QUOTE

Beelden van straten van Antwerpen, gevuld met mensen. Moslims, etc.
Beelden van IS.

Montasser : "Als jongeren bij niemand terecht kunnen om over hun gevoelens te spreken dan zoeken ze naar alternatieven. Soms vinden jongeren hun weg binnen extremisme. Vaak is die oplossing, extreem, maar het is een oplossing." " Ik kanaliseerde dit door te gaan trainen in het bos en mij voor te bereiden op de gewapende strijd"

VO

Frustratie blijkt dus een van de belangrijkste invloeden te zijn bij extremisme. Dat merkt ook Joost Bonte, een straathoekwerker uit Oost -en West-Vlaanderen, die regelmatig in contact komt met radicale jongeren.

QUOTE

Joost: "De gemeenschappelijke factor is frustratie. Meestal in momenten van identiteitsontwikkeling, puberteit. Iedereen is tegen u denk je. Als dan plots iemand passeert die zegt 't is al de schuld van de andere. Het gaat over een vorm van frustratie die wordt misbruikt door iemand anders."

VO

Beelden van anti-Islambetoging Pegida, Rudy zwaait met vlaggen, actievoerders pronken met slogans.

De grens tussen actie voeren en extremisme blijft flinterdun en de overslag is vlug gemaakt. Een anti-Islambeweging als Pegida is daar het bewijs van.

QUOTE

Rudy: "Pegida is geen extremistische organisatie, ik ben zelf ook geen extremist. Dialoog aangaan, onderwerp op tafel leggen en dat op een vreedzame manier. Van mij zal je nooit geen oproep tot geweld horen, want dan pas word je extremistisch."

"Als ik daar nu naar terugkijk, is dat absolute waanzin, ik krijg daar nog steeds m'n hoofd niet rond. Zoveel jaren later zelfs. Je hebt die feiten wel gepleegd, ik zou dat nu niet meer doen."

Rudy : "Laksheid v regering die dergelijke uitwassen mogelijk maakte. Wij willen tonen dat heel wat mensen achter ons staan. Via deze volksdruk onze strijdpunten op de politieke agenda zetten."

VO

Meer beelden van Anja en Montasser.

Onder de juiste omstandigheden kan iedereen extremist worden. Het zit voor een deel in ons. De verhalen van Anja en Montasser zijn maar enkele voorbeelden en alhoewel we nooit alle antwoorden zullen vinden, blijft onderzoek noodzakelijk.

QUOTE

Montasser : "Het zijn omstandigheden die de mensen maken en als we daar niet voor openstaan dan zullen we nooit tot een oplossing komen. Erken het probleem, erken verscheidenheid en laten we erover praten. "

EINDVOLSOM

10.2 Vragenlijst

Interview Anja Hermans

Extremisme

- Waarom begon u met ALF?
- Wat was het keerpunt in uw leven waarop u startte als activiste?
- Wat denkt u over de stempel extremist/terroriste die u destijds kreeg?
- Is extremisme een goeie manier om uw ideeën te verspreiden?
- Wat was uw rol in ALF?

Anja

- U belandde daarna in de gevangenis, hoe heeft u dat ervaren?
- Wat heeft u geleerd tijdens uw tijd bij ALF en in de gevangenis?
- Waarom schreef u het boek "Van idealiste tot terroriste en terug"?
- Heeft u spijt van uw acties?
- Waar bent u op dit moment mee bezig?
- U heeft gestudeerd aan de Ugent, heeft u nog dezelfde ideeën en opvattingen als vroeger? Of gematigder?

Interview Montasser AlDe'emeh

Extremisme

- Opkomst IS, aanslagen in Europa, zelfs op eigen bodem. Het lijkt wel of de wereld in brand staat?
- Hoe komt het volgens u dat zoveel jongeren radicaliseren?
- Niet alleen moslimjongeren, maar ook autochtone jongeren?
- Hoe komt het dat zoveel extremisten uit België komen?
- Denkt u dat extremistisch geweld in de aard zit van mensen?
- Komt extremisme uit alle hoeken van de samenleving? (links CCC, rechts BBET, jihadextremisme, dierenrechtenextremisme)
- Is het een vraag die wel te beantwoorden valt?
- Waarom is het nodig om hier onderzoek naar te voeren?
- Stellen we misschien niet de verkeerde vragen? In plaats van waarom iemand naar Syrië vertrekt, vraag af hoe hij het doet. Op die manier bereik je meer inzake preventie?
- Het ene extremistische geweld kan ander extremistisch geweld uitlokken?
- Zal het extremistisch geweld toenemen in de toekomst?

Montasser

- U was op een bepaald moment zelf geradicaliseerd, kunt u daar wat meer over vertellen?
- Hoe kwam dat volgens u? (geboren in een vluchtelingenkamp...)
- Hoe bent u dan uiteindelijk gematigder geworden?
- U kent zelf persoonlijk enkele extremistische jongeren in België. Hoe gaat hun verhaal ongeveer?
- Ook bent u afgereisd naar Aleppo in Syrië om er te praten met IS strijders, wat heeft u daar bijgeleerd?
- U heeft een boek geschreven "De Jihadkaravaan" samen met Pieter Stockmans. Kunt u even zeggen waarover dat gaat?

Interview Eric Byl

Extremisme

- Hoe kijkt de LSP aan tegen extremisme?
- Is de LSP extreemlinks te noemen?
- Wat betekent de term extremisme eigenlijk?
- Wat is volgens u de rol van de media in de perceptie van extremisme?
- LSP werd in het verleden al vaker als extreemlinkse partij bestempeld in de media, hoe kijkt u daar tegen aan?
- Gaat het op betogingen/manifestaties er soms hard aan toe?
- Waarom wordt er soms gevochten denkt u?
- Reageert extreemrechts op extreemlinks?
- Zal extremistisch geweld toenemen in de toekomst?

Eric

- Waarom bent u begonnen met de LSP?
- Heeft u in uw verleden te maken gehad met extremistisch geweld?
- Waarom socialisme?
- Heeft u zelf ook nog extreme gedachten gehad en die misschien omgezet in de praktijk?
- Wat is de raad die u geeft aan beginnende actievoerders?

Interview Joost Bonte

Extremisme

- Kunt u even kort zeggen wie u bent en wat u doet?
- Wat zijn volgens u de belangrijkste redenen waarom jonge mensen radicaliseren?
- Niet alleen allochtonen, maar ook autochtonen?
- Is het een gevoel van onrechtvaardigheid dat meespeelt?
- Hoeveel mensen bedraagt het?
- Wat doet u als u zo'n geradicaliseerde jongere voor u hebt zitten?
- Hoe ziet de situatie in Kortrijk er uit?
- In vergelijking met vroeger, kent radicalisering en extremisme een opmars?
- Waar aan ligt dat?
- Ziet u positieve verandering voor de toekomst?

Interview Rudy Van Nespén

Extremisme

- Wie bent u en wat doet u?
- Waarvoor staat Pegida?
- Is Pegida extremistisch te noemen?
- Wordt veel als extremistisch bestempeld in de media, hoe komt dit volgens u?
- Wat denkt u van de racistische uitspraken van enkele Pegida betogers?
- Is overgewaaid uit Duitsland, zijn er verschillen met de manier van denken?
- U bent tegen de Islamisering van ons land, waarom?
- Er zijn toch ook Orthodoxe Joden, strenge Hindoes, etc?
- Het bedraagt toch maar een klein aandeel van de bevolking, de extremistische Islam?
- Wat zou voor u moeten veranderen dan?
- Hoe wilt u dat bewerkstelligen?
- Is dit plan realistisch?
- Pegida Vlaanderen is geen partij, maar een volksbeweging, hoe wilt u dan ooit iets gedaan krijgen?

Rudy

- Waarom bent u begonnen met Pegida Vlaanderen?
- Heeft u zelf ooit slechte ervaringen gehad met moslims/Islam?
- Heeft u zichzelf nooit betrappt op extremistische gedachten?
- Wat vindt u van de huidige situatie in België?
- Ziet u de toekomst somber in?
- Bent u persoonlijk bang voor de Islamisering?
- Krijgt u soms bedreigingen?

11 Biografie gekozen gesprekspartners

11.1 Anja Hermans

Anja Hermans is afkomstig uit Antwerpen en is voornamelijk bekend als ex-ALF activiste. Eind jaren negentig maakte ze naam in België door samen met enkele andere leden van het Animal Liberation Front, brand te stichten in McDonalds en dierenkwekerijen. Maandenlang terroriseerde ze België met deze extreme acties, tot daar een einde aan kwam wanneer ze samen met een mede-activist betrapt werd terwijl ze de auto van de procureur in brand aan het steken waren.

Wat je moet weten van Anja Hermans is dat ze een bewogen leven achter de rug heeft, hoewel ze helemaal nog niet oud is. Als jongere was ze al een beetje een probleemkind, aangezien ze zich nergens thuis voelde. Ze liep dan ook op veertienjarige leeftijd weg van thuis en ging een leven als nomade tegemoet, ze zwierf van het ene kraakpand naar de andere en stond bij de autoriteiten gekend als een amokmaakster. Vaak was ze aanwezig op betogingen tegen het Vlaams Blok indertijd en dat kon wel eens lelijk uit de hand lopen, wanneer zij en haar vrienden aanwezig waren.

Het duurde niet lang voor ze in contact kwam met het Animal Liberation Front, een extremistische dierenrechtenorganisatie. Anja had al langer een voorliefde voor dieren, maar het was haar nog nooit eerder opgekomen om extreme acties te ondernemen in de naam van dierenrechtenactivisme. Maar uiteindelijk deed ze het dan toch; samen met Geert Waegeman, haar toenmalige vriend, begon ze brand te stichten in plaatsen waar dierenrechten geschonden werden. De McDonalds in Antwerpen moest er aan geloven, evenals enkele kwekerijen. Uiteindelijk werd ze gevat en kreeg ze vier jaar gevangenisstraf, die ze heeft uitgezeten.

Daarna besloot ze het dierenrechtenactivisme de rug toe te keren en studeerde ze jeugd- en gehandicaptenzorg bij SITE Antwerpen. Recentelijk behaalde ze ook een masterdiploma in de criminologische wetenschappen aan de UGent. Hermans blijft echter een activiste, zij het in veel mindere mate. Ze schreef een boek "Van idealiste tot terroriste en terug" in 2007, waar ze haar levensloop uitlegt en hoe ze terugkijkt op haar tijd bij het ALF.

Tegenwoordig houdt ze zich bezig met lezingen over extremisme en werkt ze vaak op boerderijen waar ze kinderen helpt om te leren over de natuur. Soms komt ze nog eens in het nieuws, zoals enkele jaren geleden toen ze de kerncentrale in Doel illegaal betrad om een punt te maken.

11.2 Rudy Van Nesen

Rudy Van Nesen is lid van Pegida Vlaanderen, een anti-Islambeweging die is overgewaaid uit Duitsland. Hij is een tijd lang woordvoerder geweest van Pegida Vlaanderen, maar wegens meningsverschillen is hij uit die hoedanigheid getreden, maar is nog steeds een actief lid van Pegida.

Van Nesen heeft ook een bewogen leven achter de rug en is een autodidact op politiek vlak. Hij heeft enkele opleidingen gevolgd, maar geen echte politieke of juridische opleiding. Toch begon hij deel te nemen aan de gemeentepolitiek in Antwerpen. Hij kocht enkele wetsboeken en rechtsboeken en bestudeerde in zijn vrije tijd de Belgische politiek.

Let wel : Pegida Vlaanderen is geen politieke partij, zij zijn in feite gewoon een volksbeweging, maar wel een die aan invloed wint in onze streken. Voorheen was hij ook al lid van de politieke partijen Liberaal Appel en Fervent Nationaal, beiden extreemrechtse partijen die vooral belangstelling hadden in het Antwerpse.

11.3 Eric Byl

Eric Byl is de voorzitter van de extreemlinkse politieke partij LSP (Links-socialistische partij), die gesticht is in 1992 als toenmalig Militant Links.

Byl is geen nieuwkomer in de politieke wereld en staat stevig in de schoenen om zijn politieke ideologie te beargumenteren. De LSP is gevestigd in Brussel, waar Byl vanuit het hoofdkwartier het reilen en zeilen van de LSP draaiende houdt.

Geboren in het Brusselse, begon Byl op twaalfjarige leeftijd een kritisch beeld te vormen over de maatschappij en kwam tot de conclusie dat de sociale democratie niet ver genoeg ging. Hij begon dan maar het communistische model aan te hangen. Maar al vlug zag hij in dat het hardcore communisme onverdedigbaar was en in de periode tussen zijn zestiende en achttiende was anarchist en trotskist geweest. Wat volgens hem typerend was in de jaren zeventig, Byl is dus met andere woorden een socialist in hart en nieren.

Byl kwam in feite uit een gezin waar politiek niet echt een grote rol speelde, maar van thuis uit gaven zijn ouders hem steeds het gevoel dat socialisme een goede manier was om de maatschappij aan te drijven en waar veel mensen voordeel uit kunnen halen. Wanneer hij dan keek naar de Belgische staat (en de wereld in het algemeen), kreeg hij een gevoel van ongenoegen over zich heen en spendeerde steeds meer tijd aan politiek en verandering.

Begon zijn politieke carrière wanneer hij zich in 1981 aansloot bij de Socialistische Partij. In hetzelfde jaar richtte hij ook de Jongsocialisten Geraardsbergen op. In het begin was het haast een eenmanspartij, waar Byl zowat alle functies vervulde, vooral die van politiek secretaris. In de jaren die volgden sloot hij zich ook aan bij Jongsocialisten Aalst als bestuurslid. In 1986 werd hij verkozen als nationaal politiek secretaris van de Jongsocialisten.

11.4 Joost Bonte

Joost Bonte is een straathoekwerker die vooral actief is in Oost- en West-Vlaanderen. Straathoekwerk is een vorm van sociaal werk waar het de bedoeling is om contact te leggen met mensen waar de maatschappij niet veel in investeert. Met andere woorden, hij praat veel met probleemjongeren en probeert ze op het rechte pad te houden. Joost Bonte

is de broer van Hans Bonte, de burgemeester van Vilvoorde en Hans Bonte heeft eveneens veel te maken met dergelijke situaties. Hij wisselt vaak ervaringen uit met zijn broer en past die toe op zijn eigen werkveld.

11.5 Montasser AIDe'emeh

Montasser AIDe'emeh is een Vlaamse onderzoeker van Palestijnse komaf aan de Universiteit van Antwerpen. Hij werd geboren in een Palestijns vluchtelingenkamp. Hij studeerde aan de KU Leuven en specialiseerde in Islamitische radicalisering, de ideologische bouwstenen en inhoudelijke kenmerken. Vervolgens promoveerde hij aan de Universiteit van Antwerpen. Tijdens zijn studie reisde hij naar Syrië om er te praten met Belgische en Nederlandse IS-strijders, hij probeerde om hun motieven

te achterhalen. Waarom zijn ze geradicaliseerd, hoe heeft dit kunnen gebeuren en wat gebeurt er als ze terugkeren? Nu is hij een jihadexpert en wordt vaak gevraagd voor interviews met binnenlandse én buitenlandse media. Zo heeft hij al interviews gegeven aan *The New Yorker* en *Der Spiegel*. Hij schrijft ook regelmatig opiniestukken voor *Knack*.

Hij richtte in het licht van zijn onderzoek ook het Islamitisch kenniscentrum op “De weg naar”. Montasser was als jonge tiener een tijd lang ontspoord en begon te radicaliseren totdat zijn afkeer voor de maatschappij extremistische neigingen los bracht bij hem. Hij ging in de bossen gaan trainen en bereidde zich voor op een gewapende jihad, hij wilde vertrekken uit België om zich aan te sluiten bij een extremistische groepering. Toen hij begon te studeren aan de KU Leuven werd hij gematigder.

Onlangs schreef hij een boek, getiteld “De Jihadkaravaan”, samen met Pieter Stockmans, een journalist die ook al strijdende partijen in het Midden-Oosten heeft bezocht. Het boek is mogelijk geweest door jarenlang onderzoek op locatie van beide auteurs. In het boek analyseerden ze de processen en dynamieken die bijdragen tot extremisme in de wereld.

12 Planning en logboek

3 november 2014 : Indienen van voorlopig voorstel thema. Het thema extremisme staat al vast, maar de focus op de media staat centraal in mijn voorstel. Blijkt een moeilijke invalshoek te zijn, aangezien de onderzoeksvraag moeilijk te formuleren was. Kort daarop krijg ik in een gesprek feedback van Karl Vandenberghe en Bregt Vermeulen, die mij aanraden om het te zoeken in het human interest genre; mensen interviewen die op een of andere manier met extremisme te maken hebben. Het dossier maken blijft nogal vaag naar mijn inzien.

26 maart 2015 : Verplicht terugkommoment met presentatie van de stand van zaken. Ik was nog steeds niet in actie geschoten, deels door de stage, deels omdat ik niet echt overtuigd was van mijn onderwerp. De docenten zien dit en raden mij aan om snel te beginnen, maar ik vind maar geen duidelijke onderzoeksvraag, laat staan een format voor mijn documentaire.

12 april 2015 : Ik stuur een email naar Bregt Vermeulen en Karl Vandenberghe waarin ik uitleg dat ik nu mijn bachelorproef rond staatspreventie van extremisme wil doen. Dat vinden ze behoorlijk alarmerend, aangezien ik zo dicht bij de deadline in juni mijn onderwerp nog verander. Bregt Vermeulen stuurt me in een email hoe ik het best de bachelorproef zou aanpakken; hij zegt dat ik één centrale onderzoeksvraag zou moeten hebben en daarrond enkele subvragen moet uitwerken, hij legt me een schema voor waar ik me aan moet houden. Ik moet stap voor stap dat schema volgend wil ik een beter beeld krijgen van mijn thema.

1 mei 2015 : Stom als ik was, had ik nog steeds volledige afbakening gemaakt van mijn onderwerp. Ik laat dat per mail ook weten en kom af met een voorstel om een verandering van 360° te maken. In plaats van extremisme, zou ik nu kiezen voor een onderzoek naar voedselveiligheid. Bregt Vermeulen zegt in een antwoord dat ik moet blijven bij mijn origineel thema, aangezien het al veel te laat was om nog te veranderen. Ook Karl Vandenberghe stuurt mij een email waarin hij zegt dat hij heeft zitten googelen rond mijn thema en komt met enkele namen op de proppen. Eén ervan is Joost Bonte, een straathoekwerker in Kortrijk en werkt rond radicalisering bij jongeren. Ik besluit eindelijk serieus in gang te schieten en contacteer Joost Bonte. Ook begin ik aan mijn researchdossier, waar ik de oorzaken van extremisme onderzoek.

18 mei 2015 : Ik stuur een ruwe schets door van de inhoudstafel van mijn researchdossier, waarin ik ook ideeën zet voor mijn documentaire. Ik krijg feedback van de docenten en zeggen me aan de slag te gaan.

25 mei 2015 : Deadline voor het indienen van de bachelorproef. Maar ik ben nog maar net begonnen dus ik kan niets indienen.

29 mei 2015 : Ik spreek af met Joost Bonte in Kortrijk voor een interview. Ik interview hem 50 minuten lang over zijn job als straathoekwerker en vraag naar zijn mening/kennis over de oorzaken van radicalisering en extremisme bij jongeren in Kortrijk. Hij wist me veel te zeggen, aangezien hij dicht bij de mensen staat.

9 juni 2015 : Ik contacteer Christien Gilleir, een professor sociologie, maar die kan mij jammer genoeg niet verder helpen.

10 juni 2015 : Ik krijg antwoord van professor Dick Houtman, socioloog aan de KUL, maar die kan mij jammer genoeg ook niet verder helpen. Ook Marc Swyngedouw aan de KUL kan mij niet verder helpen.

14 juni 2015 : Ik heb een afspraak met Rudy Van Nespén, toenmalig woordvoerder van Pegida Vlaanderen, de anti-Islambeweging. We spreken af in Antwerpen en na een uitgebreid voorgesprek ik interview hem over Pegida en over hem persoonlijk. Is Pegida volgens hem extremistisch etc? Wat waren zijn drijfveren om te beginnen met Pegida en ik vraag een toekomstprognose. Was een goed interview. Van Nespén geeft me na het interview ook contactgegevens van Mie Branders van PVDA. Na het interview ga ik in de straten van Antwerpen gaan filmen om dekkingsbeeld te verzamelen. Dat gaat vlot en zie veel relevante beelden die op het gesprek kunnen passen. Diezelfde dag nog stuur ik een mail naar Mie Branders, maar die antwoordt op een redelijk grove manier, omdat zij op geen enkele manier wil geassocieerd worden met het woord extremisme. Later op die dag krijg ik ook nog eens een positieve mail voor de verandering. Het Anarchistisch Kollektief te Gent is geïnteresseerd in mijn onderzoek, jammer genoeg krijg ik daarna geen antwoord meer, hoewel ik enkele mails terugstuurde.

22 juni 2015 : Ik heb een interview kunnen regelen met Eric Byl, de voorzitter van de Links Socialistische Partij. Hij pikt me op aan de ingang van de metro in Brussel-Zuid en we gaan naar het kantoor van de LSP. Daar interview ik hem over zijn politiek verleden, over de LSP, over de vraag wat extremisme volgens hem is en ook geeft hij mij een toekomstprognose inzake extremisme en geweld in onze samenleving.

24 juni 2015 : Op school krijg ik feedback van Bregt Vermeulen en Karl Vandenberghe over mijn researchdossier en ik geef ze ook de stand van zaken. Ze geven mij ook heel wat tips over hoe ik de bachelorproef verder moet aanpakken. Ze zeggen mij dat ik op de goede weg ben, nadat ze de eerste pagina's van mijn dossier gelezen hebben. Karl Vandenberghe raadt me ook aan om iemand van ALF te contacteren en ik houd dat in het achterhoofd.

30 juni 2015 : Op het Hendrik Conscienceplein in Antwerpen is er een Pegida betoging, naar aanleiding van de onthoofding in Lyon en het bloedbad in Tunesië. Er heerst een gespannen sfeer en rondlopen met een camera doet daar ook niet veel goeds aan. Ik slaag er in om enkele goede beelden te schieten van de betoging. Rudy Van Nespen was ook aanwezig, maar is geen woordvoerder meer, wegens interne meningsverschillen. Ik sla na de betoging een babbeltje met hem.

8 juli 2015 : Ik contacteer Montasser AIDe'emeh, een onderzoeker aan de Universiteit van Antwerpen. Reeds enkele weken probeer ik hem al te strikken, maar zonder succes. Ook deze keer slaag ik er niet in om een interview vast te leggen met hem, hoewel ik hem al verschillende keren aan de telefoon gehad heb. Hij vraagt heel de tijd om het via mail te regelen, maar antwoordt keer op keer niet op mijn mails.

22 juli 2015 : Na enkele dagen speurwerk op het internet, ben ik er in geslaagd om Anja Hermans te contacteren. Zij is geïnteresseerd in mijn eindwerk over extremisme en zelf schreef ze haar masterproef over gewelddadig extremisme. Ik ontmoet ze in Merksem, waar ik haar interview over haar tijd bij het Animal Liberation Front. Hermans doet zeer kalm en gedetailleerd haar verhaal uit de doeken en vertelt waarom ze begon met ALF. Ze praat ook over extremisme en of ze zichzelf al dan niet als extremiste/terroriste beschouwde. Verder praat ze over haar tijd in de gevangenis en over haar boek .

31 juli 2015 : Begin montage documentaire. Ik contacteer het beeldarchief van de VRT en vraag daarin een documentaire van Koppen over Anja Hermans, waar ik enkele goeie dekkingsbeelden uit kan halen. Een week later en 25 euro minder sturen ze mij een kopie door van de Koppen reportage.

3 augustus : Op zoek naar nog één goede spreker om mijn documentaire te ondersteunen. Ik contacteer professor Rik Coolsaert via mail en telefoon, maar die is in verlof tot 15 augustus. Ook heb ik professor Lieven Pauwels en Alain Van Hiel gecontacteerd, maar ook die zijn in academisch verlof.

12 augustus : Ik heb een afspraak kunnen vastleggen met Montasser AIDe'emeh in Brussel. We spreken af aan de Beurs in Brussel en na wat vertraging beginnen we het interview in een naburig café. Na het interview drinken we nog iets dicht bij de Beurs.

13 augustus : De montage is volop bezig, maar ik heb veel moeite met het schrijven van mijn scenario, het blijkt moeilijker te zijn dan aanvankelijk gedacht. Na veel sleutelen slaag ik er dan toch uiteindelijk ik om een scenario uit te schrijven dat ik goed vind.

17 augustus : Ik ga naar school om mijn voiceovers in te spreken, na enkele pogingen lukt dat wel. Ik heb echter enkele problemen met de audio bij het interview met Montasser. Ik raadpleeg Alain en hij probeert mij te helpen.

18 augustus : Montasser stuurt me zijn Panorama reportage door, waar ik heel wat informatie uit kan halen, eveneens dekkingsbeeld.

19 augustus : Ik ga terug naar school om mijn voiceovers nogmaals in te spreken, ik was niet tevreden met mijn uitspraak bij sommige stukken. Ik probeer het enkele keren tot ik tevreden ben.

21 augustus : Mijn bachelorproef is voltooid. De laatste week focuste ik mij op correcties aanbrengen in de scriptie, aanvullingen, etc. Ook de lay-out kuis ik wat op. Ik ga naar het copycenter en bind mijn bachelorproef in.

23 augustus : Mijn reportage is ook af, na enkele dagen gemonteerd te hebben. Ik steek de reportages in de hoesjes die vastzitten aan mijn bachelorproef.

24 augustus : Ik dien de bachelorproef in op school.

13 Conclusie

Over de maanden heen heb ik heel wat research gevoerd, ik heb met verschillende mensen gesproken, heb heel wat literatuur geraadpleegd. Ook volgde ik de media op korte voet en heb elke mogelijk relevante ontwikkeling verwerkt in deze scriptie. Maar ben ik er in geslaagd om mijn onderzoeksvraag te beantwoorden?

“Hoe komt het dat mensen extremistisch worden?” is een ruime vraag en hoewel het een simpele vraag lijkt, is het antwoord verrassend ingewikkeld. Ik kan alleen maar zeggen dat niet één juist antwoord bestaat, want er zijn meerdere antwoorden. Het is het soort onderzoeksvraag waar geen echte conclusie aan vasthangt.

Ik heb zoveel mogelijk factoren, oorzaken, invloeden en aanleidingen verwerkt in het onderzoek om een zo breed en genuanceerd mogelijk antwoord te formuleren en ik denk dat ik daar wel in ben geslaagd. Het onderzoek is sowieso relevant voor deze samenleving, aangezien extremisten overal en altijd kunnen voorkomen en dat het vooral de omstandigheden zijn die mensen aanzetten tot bepaalde acties.

Demografische factoren zoals onderwijs, religie en armoede worden vaak opgeblazen in de media, maar eigenlijk spelen sociaalpsychologische factoren een belangrijkere rol in het radicaliseringsproces. Een gevoel van onrechtvaardigheid, onzekerheid en de kracht van het groepsgevoel zijn vaak doorslaggevende factoren. Ook de rol van rekruteurs zijn niet te onderschatten, zij vormen vaak een soort van katalysator in radicalisering ; we hebben gezien dat er twee soorten rekrutering bestaan : de eerste door ronselaars en een tweede door zelfrekrutering (waar de persoon in kwestie zelf op zoek gaat naar een extremistische groepering, in verband te brengen met “*lone wolf terrorisme*”).

Het onderzoek naar de oorzaken van extremisme is met andere woorden geen exacte wetenschap. Het balanceert op verschillende soorten onderzoek; om een bepaalde trend te begrijpen moet je de geschiedenis begrijpen, de politieke en economische context schetsen en dat alles terwijl je de menselijke psychologie in acht neemt. Zelfs toeval kan een factor zijn in het radicaliseringsproces bij mensen.

Wat mij steeds verwonderde is dat mensen extremisme langs de ene kant verachten, maar langs de andere kant maken ze zich vaak zelf schuldig aan extreme gedachten. Dit soort hypocrisie is diep genesteld in onze samenleving; extremisme wordt bekeken als iets barbaars, iets dat onwaarschijnlijk is in de 21^e eeuw, met andere woorden het is iets waar mensen niet in kunnen komen (zeggen ze). Maar dit is een verkeerde manier om te kijken naar de situatie. Onderzoek voeren vanuit dit

standpunt is volgens mij vruchteloos, aangezien het anderen ontmenselijkt, je bekijkt het vanuit een wij-zij perspectief : “Wij, de moreel superieure onderzoekers” tegenover “Zij, de gestoorde barbaren”. Wanneer je beseft dat extremisme lang niet zo onmenselijk is, maar eerder iets is dat overal en altijd kan voorkomen (zelfs bij iedereen), dan pas kun je betekenisvol onderzoek voeren. In het licht van deze laatste gedachte, dat extremisme altijd en overal kan voorkomen.

Het is mij opgevallen dat ik veel tegenstrijdige onderzoeken en conclusies vond tijdens mijn research. Bepaalde onderzoeken wijten zich volledig aan één soort van factoren, het andere onderzoek aan een andere soort. Je vindt verrassend veel kwantitatief onderzoek in de vorm van steekproeven terug in scriptiebanken of in boeken. Ik heb geprobeerd om zoveel mogelijk te combineren.

Hoe heb ik dit onderzoek dan ervaren? Ik vond het van in het begin al een razend interessant en fascinerend onderwerp. Van in oktober wilde ik al iets doen rond extremisme of terrorisme, maar wilde me dan vooral toespitsen op preventie. Ik heb altijd graag artikels of boeken gelezen over geweld in de wereld, ook films en documentaires over geweld hebben me steeds aangesproken. Ik weet niet wat het is, maar iets in mij voelt zich aangetrokken tot dit thema. Ik heb altijd gevonden dat geweld een essentieel deel is van het menselijk bestaan, maar verstond nooit goed wat mensen aanzet om geweld te gebruiken tegen elkaar.

Ik had het in het begin wel moeilijk om aan het onderzoek te beginnen omdat ik niet echt wist waar ik naar toe zou gaan met dit thema, het was zodanig ruim dat ik geen grip kreeg op de materie. Dat is een van de redenen waarom ik pas zo laat in gang was geschoten met de bachelorproef. Maar uiteindelijk bleek het allemaal wel mee te vallen. En wat dan nog als het onderzoek rond extremisme zeer ruim en ingewikkeld is? Het is een uitdaging om daar onderzoek naar te doen en iets dat zo simpel is dat het allemaal vanzelf gaat, steekt al rap tegen. Het was de eerste keer dat ik een opdracht van dergelijk formaat voorgeschoteld kreeg. Het is sowieso een zeer leerrijke ervaring geweest die mij een betere journalist heeft gemaakt.

Was dit een goed onderzoek? Persoonlijk vind ik dat het een nodig onderzoek is en is in feite een deel van een geheel. Dergelijk onderzoek staat niet op zich en staat eigenlijk in functie van iets anders. De studie van de oorzaken van extremisme moet met bepaalde concrete antwoorden op de proppen komen opdat je dan preventiemaatregelen kunt stellen. Daar draait het toch allemaal om in feite. Het is onbegrijpelijk dat anno 2015 mensen in een welvarende, democratische samenleving naar geweld grijpen (op een vaak middeleeuwse en barbaarse wijze) om die samenleving te veranderen, niet? Dan is er toch iets grondig fout met de manier waarop sommige mensen denken of misschien is onze samenleving niet zo succesvol als we denken?

In die zin vind ik dat het dit onderzoek wel geslaagd is. Het toont namelijk aan dat de waarheid ingewikkelder is dan het lijkt en dat situaties nooit zwart-wit zijn, maar steeds een mengeling van verschillende factoren. Wanneer je tot de conclusie komt dat onderzoek naar de oorzaken van extremisme een proces is dat nooit volledig afgerond is, dan ben je al een heel stap verder dan wanneer je een zondebok zoekt. Want iemand anders vindt dan een andere zondebak en dan raak je verzeild in een nietes-welles argument. Dus ja, dit onderzoek toont wel aan dat je op een nuchtere genuanceerde en empathische manier moet kijken naar het thema extremisme.

Zo moet het ook gebeuren in de journalistiek, daarom dat ik een paar paragrafen heb gewijd aan de manier waarop het thema extremisme verweven kan zijn met de journalistiek. Zelf journalisten maken zich schuldig aan framing, waardoor mensen vaak een verkeerde perceptie krijgen van extremisme. Eigenlijk zou elke journalist die artikels schrijft over extremisme aan onderzoeksjournalistiek moeten doen. Je leest en ziet te veel dingen die in mijn ogen kort door de bocht gaan en dus andere mensen schaden. Wat dus opvalt is dat meeste mensen weinig weten waar extremisme om draait. Begrippen als radicalisme, extremisme en terrorisme betekenen in de media vaak hetzelfde, hoewel er een groot nuanceverschil bestaat tussen die begrippen.

Mocht ik het onderzoek opnieuw moeten doen met de kennis die ik nu heb, dan zou ik waarschijnlijk meer gefocust hebben op preventie. Het onderzoek naar de oorzaken van extremisme is zeker belangrijk en interessant, maar preventie is misschien iets pragmatischer om onderzoek naar te voeren. Zo'n onderzoek zou ook wel zeer interessant geweest zijn, maar zoals ik reeds zei, de twee onderzoeken (preventie en oorzaken) vullen elkaar tot op zekere hoogte aan. Je kan onmogelijk aan een onderzoek over preventie beginnen als je niet eens weet welke factoren een invloed kunnen hebben in het radicaliseringsproces.

Met betrekking tot de reportage heb ik ook wel wat bedenkingen. Ik kwam tot de vaststelling dat een reportage van ongeveer tien minuten wel zeer krap is wanneer je iets complex als extremisme wil uitleggen. De reportage "Extremisme komt uit alle hoeken van de samenleving" is een mix van human interest interviews en het onderzoek naar de oorzaken van extremisme. Persoonlijke verhalen van mensen die ooit extremistisch waren of neigen naar extremisme is onmisbaar, maar een persoonlijk verhaal van één persoon neemt al vlug tien minuten in, dus moet je beginnen selecteren. En dat is het moeilijkste gedeelte van de reportage. Desalniettemin heb ik geprobeerd om zoveel mogelijk informatie te verwerken in de reportage en een bepaalde sfeer te creëren.

14 Persbericht

Kortrijk, 24 augustus 2015

Waarom heb ik een scriptie geschreven over de oorzaken van extremisme? Het antwoord kunt u vast al raden ; ik vind het namelijk belangrijk om aan te tonen dat anno 2015 ook bij ons mensen kunnen radicaliseren en zelfs overgaan tot geweld. Dan is er in mijn ogen iets grondig fout gelopen in onze samenleving. Waar beleidsmakers de mond vol hebben van begeleiding, integratie en de multiculturele samenleving, lopen sommige mensen op dit eigenste moment over van frustratie, angst en woede. De getuigenissen die ik verwerkt heb in mijn reportage, zijn daar het bewijs van.

Natuurlijk, u kunt zeggen dat het allemaal nog zo erg niet is en dat extremisme een uitzondering op de regel is. Dat kan allemaal wel kloppen, maar dan nog vind ik het zeer cru om te moeten zeggen dat sommige jonge mensen een leven als strijder in Syrië verkiezen boven een leven in onze beschermende welvaartsmaatschappij. Waar is het fout gelopen? Zijn sommige jonge mensen zodanig beroofd van hun identiteit en hun dromen dat ze die moeten zoeken in een woestijn, waar de kogels hen om de oren vliegen?

Het is niet alleen een probleem dat allochtone jongeren treft, ook de autochtone jonge bevolking kampt vaak met gevoelens van frustratie, angst en woede. En hoewel dat deels past bij de ontwikkeling van een jong mens, mag het nooit resulteren in extremistisch geweld. Deze maatschappij kent enkele verontrustende trends : frustratie, angst, wantrouwen en intolerantie verspreiden zich als een lopend vuurtje en niemand die echt weet hoe dat precies komt.

Neen, het is duidelijk dat iets niet goed zit. Meer dan ooit is een luisterend oor nodig, erken de problemen en je zal al ver geraken. Het is verbazend hoe wonderlijk een goed gesprek wel niet kan zijn. Een empathisch luisterend oor kan veel frustraties en problemen helen, al is het maar om te voorkomen dat mensen overgaan tot geweld. Er moet afstand genomen worden van de kille repressieve maatregelen en meer energie gestoken worden in preventieve maatregelen. In plaats van wachten tot de bom ontploft (en vroeg of laat kan die bom bij iedereen ontploffen), is het beter om er voor te zorgen dat frustratie, angst, wantrouwen en woede worden geneutraliseerd.

Met deze scriptie en reportage hoop ik alvast een debat aan te wakkeren over de manier waarop deze problemen worden aangepakt. Mensen blijven mensen en verwachten ook een menselijke behandeling, hoezeer ze ook ontspoord zijn.

15 Journalistiek eindproduct